Odnos motivacijske klime i ciljnih orijentacija s percepcijom legitimnosti nesportskog ponašanja kod mladih judaša

Knežević, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:254132

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

ODNOS MOTIVACIJSKE KLIME I CILJNIH ORIJENTACIJA S PERCEPCIJOM LEGITIMNOSTI NESPORTSKOG PONAŠANJA KOD MLADIH JUDAŠA

Diplomski rad

Dora Knežević

Mentorica: doc. dr. sc. Tena Vukasović Hlupić

Zagreb, 2020.

SADRŽAJ

UVOD ... 3
Teorija postignuća u sportu ... 4
Ciljna orijentiranost sportaša ... 5
Motivacijska klima u sportu ... 7
Ciljna orijentacija i motivacijska klima – interakcijski pristup ... 8
Spolne razlike u percepciji legitimnosti nesportskog ponašanja ... 9
CILJ, PROBLEM I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA ... 10
METODA ... 11
Sudionici ... 11
Postupak ... 12
Mjerni instrumenti ... 12
REZULTATI ... 15
RASPRAVA ... 21
Spolne razlike u motivacijskim varijablama i percipiranoj legitimnosti nesportskog ponašanja ... 22
Odnos ciljnih orijentacija s percipiranom motivacijskom klimom ... 23
Odnos motivacijskih faktora s percepcijom legitimnosti nesportskog ponašanja ... 23
Predviđanje tolerancije nesportskog ponašanja na temelju motivacijskih faktora ... 25
Nedostatci istraživanja i smjernice za buduća istraživanja ... 28
ZAKLJUČAK ... 29
LITERATURA ... 31
PRILOZI ... 38

Odnos motivacijske klime i ciljnih orijentacija s percepcijom legitimnosti nesportskog ponašanja kod mladih judaša

Dora Knežević

SAŽETAK

Nichollsova teorija postignuća (1989) predlaže da način na koji pojedinci definiraju kompetentnost i uspjeh (ciljne orijentacije) te kako je njihov socijalni kontekst oblikovan (motivacijska klima) utječu na sportaševu percepciju onoga što se smatra neprihvatljivim ponašanjem u sportskom kontekstu poput natjecanja. Cilj ovog istraživanja je bio ispitati relacije dispozicijske ciljne orijentacije i percipirane motivacijske klime s percepcijom legitimnosti nesportskog ponašanja kod judašica i judaša. Upitnicima Ciljne orijentacije u sportu (Duda i sur., 1995), Percipirane motivacijske klime u sportu (Seifriz i sur., 1992) te Percipirane legitimnosti nesportskog ponašanja (Greblo i sur., 2011) ispitano je sveukupno 103 mlada hrvatska judaša (41 ženskih i 62 muška) mlađeg kadetskog i kadetskog dobnog uzrasta. *T*-testom za nezavisne uzorke utvrđeno je da su judaši u većoj mjeri skloni odobravati nesportsko ponašanje od judašica. Hijerarhijskom regresijskom analizom utvrđeno je da dispozicijske ciljne orijentacije i motivacijska klima značajno doprinose objašnjenju kriterija percepcije legitimnosti nesportskog ponašanja i na uzorku judašica (36%) i na uzorku judaša (32%). Kao značajni negativni prediktor kod judašica možemo izdvojiti motivacijsku klimu usmjerenu na učenje, dok su kod judaša značajni pozitivni prediktori ciljna orijentacija na rezultat i motivacijska klima usmjerena na izvedbu.

Ključne riječi: ciljne orijentacije, motivacijska klima, nesportsko ponašanje, judo

ABSTRACT

Nicholls's achievement Goal Theory (1989) proposes that the way individuals define competence and success (goal orientations) and the way their social context is shaped (motivational climate) influence athlete's perception of what he or she deems unacceptable behavior in sports context such as a tournament. The aim of this study was to determine the relationships of dispositional goal orientations and percieved motivational climate to perceived legitimacy of unsportsmanlike behavior. Data were collected from 103 young Croatian judokas (41 female and 62 male) within age group categories of younger cadets and cadets. Measures included the Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire (Duda et al., 1995), the Percieved Motivational Climate in Sport Questionnaire (Seifriz et al., 1992) and The Questionnaire of Perceived Legitimacy of Unsportsmanlike Conduct (Greblo et al., 2011). *T*-test for independent samples affirmed that male judokas are more inclined to approve unsportsmenlike behavior than female judokas. Hierarhical regression analyses revealed that dispositional goal orientations and motivational climate significantly explain variance of percieved legitimacy of unsporsmenlike conduct in both samples (36% in a sample of female judokas and 32% in a sample of male judokas). Significant (negative) predictor amongst female judokas was mastery motivational climate, while ego goal orientation and performance-oriented motivational climate were significant predictors amongst male judokas.

Key words: goal orientations, motivational climate, unsportsmenlike behavior, judo

UVOD

S odgojno-obrazovnog aspekta, uvriježeno je mišljenje kako sport igra značajnu ulogu u socijalizaciji mladih pružajući kontekst u kojem oni dolaze u kontakt s postojećim poretkom i vrijednostima društva (Evans i Roberts, 1987). Iako inicijalno zamišljen kao aktivnost koja promiče toleranciju, skromnost, upornost, međusobno poštivanje i slične vrline, suvremeni profesionalni sport ne može opstati bez uporne borbe za uspjehom, obaranjem rekorda i prestižem, zbog čega nažalost nesportsko ponašanje, agresija i varanje postaju njegov sastavni dio (Boban i Čišić, 2013). Stoga ne čudi kako priče o agresivnim postupcima i varanju možemo pronaći na gotovo svim razinama sportske participacije te postoje dokazi kako velik dio ilegalnih agresivnih ponašanja u sportu, poput laktanja ili guranja protivnika u skoku, prolazi u potpunosti bez sankcija (Sheldon i Aimer, 2001).

Varanje, koje se definira kao obmanjujuće ponašanje koje ima za namjeru kršenje pravila igre kako bi se stekli ilegalni dobitci (Reddiford, 1998), u interesu je sportskim psiholozima dulji niz godina, a u zadnje vrijeme privuklo je još više interesa zbog povećanih incidenata namještanja utakmica, ilegalnog klađenja, kvarenja sportske opreme, špijuniranja i dopinga u profesionalnom sportu (npr., Kavussanu, 2014; Shields i Bredemeier, 1995). Također, uz varanje, nesportsko ponašanje, kao niz specifičnih ponašanja kojima se krše sportska pravila i načela poštene igre (eng. *fair play),* javlja se i u obliku agresivnog ponašanja (Greblo i sur., 2011). Tenenbaum i suradnici (1997) opisuju sportsku agresiju kao ponašanje koje se javlja van okvira pravila igre, a koje ima za namjeru nanošenje štete drugoj osobi. Pritom možemo razlikovati hostilnu i instrumentalnu agresiju. Kod hostilne agresije osnovni je cilj izazvati patnju i postoji namjera ozljeđivanja, a kod instrumentalne pojedinci imaju namjeru ozlijediti drugu osobu, ali je cilj ostvariti vanjsku nagradu (Cox, 2005). Uz to, u sportu je često zastupljena i verbalna agresija u kojoj se vrijeđanjem i omalovažavanjem ugrožava psihički integritet druge osobe (Greblo i sur., 2011). Dok se hostilna agresija najčešće pripisuje kategoriji težih sportskih prekršaja, instrumentalna je relativno često zastupljena među sportašima i služi kao sredstvo dolaženja do pobjede, međutim, istraživači sve više ističu kako pristup "cilj opravdava sredstva" nosi svoje negativne posljedice i kako nikakav oblik agresivnosti ne bi smio biti prisutan na sportskom terenu (Greblo i Čišić, 2013). Nadalje, postoji kategorija ponašanja koja se često zamjenjuje s agresivnošću, a to je asertivnost. Ona je poželjna osobina koja se odnosi na ponašanja kojima se ne krše pravila sporta i koja nisu izvedena s namjerom ozlijede protivnika već ih karakterizira jasna usmjerenost prema izvršavanju zadatka, a posljedične ozljede se smatraju dijelom igre (Cox,

2005). Odluka o tome je li neko ponašanje u sportu bilo čin agresije ili asertivnosti prepuštena je subjektivnoj procjeni sudaca, međutim, ozbiljnost sportskih prekršaja se nerijetko relativizira što posljedično dovodi do povećavanja učestalosti i tolerancije nesportskog ponašanja (Greblo i sur., 2011).

Budući da aktivno sudjelovanje u sportskim aktivnostima predstavlja važan čimbenik psihosocijalnog razvoja djece i mladih, ne iznenađuje podatak prema kojem je u posljednjih par desetljeća naglo porastao broj istraživanja koja ispituju karakteristike moralnog rasuđivanja sportaša (Miller i sur., 2005). Uzimajući to u obzir, znanstvenici se slažu kako je razvijanje ovakvog ponašanja kod mladih ljudi kompleksan fenomen koji je pod utjecajem višestrukih faktora (Fernández-Rio i sur., 2012). U pokušaju identificiranja prediktora različitih aspekata moralnosti u sportu, istraživači se sve više okreću proučavanju uloge motivacije. Od kasnih 1970-ih, u istraživanjima motivacije za postignućem dominirali su socijalno-kognitivni modeli među kojima je dominirao socijalno-kognitivni model teorije postignuća (eng. *Achievement Goal Theory*, AGT; Nicholls, 1984) kojeg su sportski psiholozi preuzeli iz psihologije obrazovanja i prilagodili sportskom kontekstu (Harwood i sur., 2000). Zagovornici ove teorije slažu se kako je motivacija za postignućem funkcija dispozicijskih karakteristika pojedinca poput ciljnih orijentacija, ali i situacijskih karakteristika kao što je sportsko okruženje i njegovi aktivni faktori (trener, suigrači/klubski kolege, roditelji i dr.) (Sinclair, 2001).

Recentna istraživanja ukazuju na to kako i ciljne orijentacije i percipirana motivacijska klima, kao glavni konstrukti teorije postignuća, utječu na to koje će kriterije uspjeha sportaš usvojiti u datom kontekstu postignuća kao i na njihova posljedična ponašanja, uključujući moralno ponašanje (Kavussanu, 2006). Stoga će u sljedećim poglavljima sažeto biti prikazani glavni konstrukti ove teorije, kao i rezultati istraživanja aspekata moralnog rasuđivanja sportaša kojima se pristupa iz perspektive teorije postignuća, a čime se bavi i ovaj rad.

Teorija postignuća u sportu

Do 90-ih godina 20. stoljeća motivacija u sportu je uobičajeno bila istraživana kroz opće motivacijske teorije, kao što je Atkinsonova teorija očekivanja i Weinerova atribucijska teorija (Beck, 2003). Međutim, Nicholls (1992) je smatrao kako primjena takvih teorija u sportskom okruženju nije dovoljno dobra bez određenih modifikacija, zbog čega je bio jedan od prvih koji se zalagao za korištenje socijalno-kognitivne teorije - teorije postignuća.

Njezinim transferom iz područja obrazovanja na domenu sporta i fizičke aktivnosti došlo je do značajnog doprinosa razumijevanju cilju usmjerenog ponašanja sportaša (Duda, 1993).

Središnja ideja teorije jest da je svaki pojedinac cilju usmjereno biće koje želi demonstrirati vlastitu kompetenciju (Nicholls, 1992; Duda, 1993; Roberts i sur., 2007). Međutim, kako bi se razumjela motivacija pojedinca, u obzir se moraju uzeti funkcija i značenje koje pojedinac daje postignuću usmjerenom ponašanju (Roberts i sur., 2007). Kao što je Roberts (1992) ukazao, varijacije u ponašanjima koja vode uspjehu nisu nužno rezultat visoke ili niske ukupne motivacije ili zadovoljenja potreba, već manifestacija kvalitativno različitih tipova ciljeva koje pojedinci usvajaju. Ciljevi postignuća (eng. *achievement goals*) predstavljaju značenje koje pojedinci daju situacijama postignuća, pružajući kognitivnu strukturu koja organizira osobne definicije uspjeha ili neuspjeha, motivacijske procese (npr. atribucije), afektivne reakcije i posljedična motivirana ponašanja (npr. izbor zadatka, ulaganje truda, ustrajnost i sl.) (Urdan, 1997). Drugim riječima, pojedinci imaju "osobnu teoriju" što za njih znači uspjeh u nekoj situaciji ili zadatku i prema tome će se fokusirati na određeni cilj postignuća kako bi zadovoljili vlastite potrebe i osobnu teoriju. Centralni problem istraživača ciljeva postignuća je bilo razumjeti koji sve ciljevi postoje i mehanizmi njihovog razvijanja i aktiviranja u sportskom kontekstu.

Ciljna orijentiranost sportaša

Socio-kognitivna teorija postignuća pretpostavlja postojanje dvaju glavnih ciljnih perspektiva koje prevladavaju u kontekstima postignuća kao što je sport (Nicholls, 1992; Barić, 2005): individualna ciljna orijentiranost prema zadatku i usavršavanju sportskih vještina (eng. *task orientation*) i individualna ciljna orijentiranost prema izvedbi i rezultatu *(*eng. *ego orientation*).

Spomenute ciljne orijentacije odražavaju razlike u načinima na koji pojedinci tumače vlastitu razinu kompetencije i, posljedično, kako definiraju uspjeh u specifičnim okolnostima (Duda i sur., 1991). Ove dvije vrste ciljne orijentacije su ortogonalne, što bi značilo da osoba može posjedovati jednak ili različit stupanj spomenutih orijentacija (D'Arripe-Longueville i sur., 2006).

Sportaši koji su dominantno *orijentirani na zadatak i usavršavanje vještina*, vlastitu kompetentnost određuju na temelju vlastitog prijašnjeg postignuća ili uočenog napredaka (samoreferencirajući kriterij). Za njih je osnovni kriterij uspjeha subjektivan osjećaj

usavršenosti sportske izvedbe ili ovladanosti zadatkom. Smatra se da takva orijentacija vodi adaptivnijim obrascima ponašanja u kontekstu postignuća poput odabira izazovnih zadataka, većeg ulaganja truda i ustrajnosti koja vodi boljoj izvedbi, bez obzira na percipiranu sposobnost (Gernigon i le Bars, 2000). Za razliku od njih, sportaši dominantno *orijentirani na izvedbu i rezultat*, vlastitu kompetentnost temelje na socijalnoj komparaciji, odnosno uspjeh izjednačavaju s „bivanjem boljim od drugih“ (normativni kriterij). Također, uspjeh smatraju posljedicom superiornih sposobnosti te kako bi osjećali zadovoljstvo trebaju demonstrirati vlastitu superiornost ili pak sakriti nedostatak sposobnosti. Iz tih razloga, češće biraju manje zahtjevne zadatke ili čak one ispod svojih mogućnosti kako bi izbjegli neuspjeh (Barić, 2005).

Nicholls (1989) obrazlaže kako njegov pristup ciljnih orijentacija nije ograničen na situacije postignuća, već odražava ono što pojedinac smatra prikladnim ponašanjem u specifičnom kontekstu. Za pojedince orijentirane ka rezultatu, kontekst postignuća smatra se sredstvom demonstracije superiorne sposobnosti u odnosu na druge. Ovakvo stavljanje naglaska na pokazivanje normativne sposobnosti može biti popraćeno nedostatkom zabrinutosti oko pravde i poštenja (Nicholls, 1989). Prema Nichollsu, ako pobjeđivanje postane glavnom svrhom, igrači mogu biti u stanju učiniti što god je potrebno da pobijede, uključujući taktike obmanjivanja i nesportsko ponašanje. Sportaš usmjeren na zadatak, naprotiv, imat će tendenciju doživljavati aktivnost postignuća kao cilj sam za sebe i bit će zaokupljen napretkom u odnosu na samoga sebe i učenjem. Za takve pojedince, ulaganje truda i poštivanje pravila i regulacija aktivnosti trebalo bi biti od najveće važnosti (Duda i sur., 1991).

Studije koje se fokusiraju na efekte dispozicijskih varijabli uglavnom pokazuju kako je ciljna orijentacija prema izvedbi i rezultatu povezana s vjerovanjem kako je svrha sporta poboljšanje socijalnog statusa i ostvarivanje financijskih dobitaka, dok se obmanjivanje i preuzimanje prednosti na ilegalan način smatraju uzrocima uspjeha u sportu (Roberts i Ommundsen, 1996; Carpenter i Yates, 1997). Nasuprot tome, osoba orijentirana na zadatak, gledat će na sport kao arenu za ostvarivanje vlastitog napretka te razvoj socijalne odgovornosti i socio-moralnih vrijednosti vezanih uz sport (Roberts i Ommundsen, 1996).

Prijašnja istraživanja su pronašla konzistentne poveznice između ciljnih orijentacija i raznih moralnih varijabli. Točnije, ciljna orijentacija prema izvedbi i rezultatu pokazala se pozitivno povezana s odobravanjem namjernog ozljeđivanja protivnika (Duda i sur., 1991), varanjem (Ring i Kavussanu, 2018), dopingom (Allen i sur., 2014), antisocijalnim

ponašanjem prema suigračima i protivnicima (Boardley i Kavussanu, 2010) i agresijom (Stephens i Bredemeier, 1996), dok je orijentacija prema zadatku bila povezana s višim moralnim funkcioniranjem (Kavussanu i Ntoumanis, 2003), višim *sportspersonshipom*[1] (D'Arripe-Longueville i sur., 2006) i prosocijalnim ponašanjem (Kavussanu, 2006). Nadalje, u recentnim meta-analizama (Lochbaum i sur., 2016), nepoželjna ponašanja (npr. doping i agresija) su bila pozitivno povezana s ciljnom orijentacijom prema rezultatu (r = .23) i negativno, iako nisko, s ciljnom orijentacijom prema zadatku (r = -.06) .

Motivacijska klima u sportu

Iako je ciljna orijentacija relativno stabilna dispozicijska sklonost, može se i mijenjati ovisno o konkretnoj situaciji. Budući da sportaš svoje ciljeve i kriterije za evaluaciju definira u pravilu na isti način, moguće je da u nekoj situaciji proširi taj osnovni obrazac prihvativši na kraći rok i suprotni koncept ciljne usmjerenosti (Trboglav, 2006). Ono što određuje takvu promjenu su zahtjevi koje pred sportaša postavlja socijalno okruženje, tj. motivacijska klima (Barić, 2005). Motivacijska klima u sportskom okruženju odnosi se na niz faktora koji određuju koje bi ciljeve sportaš trebao ostvariti te načine vrednovanja i nagrađivanja njegovih postignuća. Ona određuje situacijsku ciljnu strukturu, a može se promatrati i kao kolektivna ciljna orijentiranost sportaša (Barić, 2005). Dva bazična obrasca motivacijske klime su: motivacijska klima usmjerena ka učenju i razvoju vještina (eng. *mastery*) te motivacijska klima usmjerena ka demonstaciji superiorne izvedbe i rezultatu (eng. *performance*), a koji će obrazac motivacijske klime prevladati ovisi o vanjskim znakovima koji ukazuju na to koji se tip ponašanja od sportaša očekuje da bi se postigao uspjeh (Barić, 2005).

Motivacijska klima usmjerena ka učenju i razvoju vještina predstavlja klimu u kojoj trener podržava i potkrepljuje napredak i usavršavanje sportaša. U takvom okruženju naglasak je na suradnji, a sportaši vjeruju da je uspjeh posljedica uloženog truda, a ne superiornih sposobnosti te ga vrednuju u odnosu na već spomenuti samoreferencirajući kriterij. *Motivacijska klima usmjerena ka demonstraciji superiorne izvedbe i rezultatu* prevladava u okruženju u kojem treneri pružaju manje socijalne podrške, kažnjavaju ili ističu pogreške ili neuspjeh te daju manje pozitivnih povratnih informacija. Sportaši se potiču na međusobno natjecanje, a svoj uspjeh vrednuju u odnosu na normativni kriterij. Trener ističe superiornu

[1] *Sportspersonship* = sportske vrline definirane kroz pet dimenzija: (1) poštivanje pravila i dužnosnika, (2) poštivanje protivnika, (3) poštivanje socijalnih konvencija, (4) poštivanje nečije potpune predanosti sportskoj participaciji, i (5) negativni pristup *sportspersonship*-u, npr. loš gubitnik ili takmičenje samo zbog nagrade i trofeja (Vallerand i Losier,1994).

izvedbu i postizanje rezultata naspram ulaganja truda te veću pozornost pridaje manjini sa superiornijim sposobnostima.

Veze motivacijske klime i socio-moralnog funkcioniranja manje su istraživane, uključujući nesportsko ponašanje i agresivne tendencije u kompetitivnom sportu, a rezultati istraživanja su višeznačni. Primjerice, Kavussanu, Roberts i Ntoumanis (2002) su prilikom ispitivanja uloge moralne atmosfere i percipirane motivacijske klime na moralno funkcioniranje mladih košarkaša pronašli kako motivacijska klima usmjerena na demonstraciju superiorne izvedbe i rezultat ne predviđa niti prosudbe koje favoriziraju opravdanost ozljeđivanja protivnika niti indikatore nemoralnog ponašanja. Međutim, istraživanje Leo i suradnika (2015) na mladim igračima i igračicama timskih sportova ukazuje na to kako je klima usmjerena na izvedbu bila pozitivno povezana s namjerama i iskazivanjem antisocijalnog ponašanja u sportu, dok je klima usmjerena na vještine bila negativno povezana s istima.

Ciljna orijentacija i motivacijska klima – interakcijski pristup

Budući da socijalne interakcije sportaša s trenerima, ostalim članovima kluba, roditeljima ili obožavateljima uvelike utječu na njihov moralni razvoj i moralno ophođenje u kontekstu sporta, prilikom istraživanja moralnih akcija sportaša preporuča se uzimati u obzir ponašanje sportaša u odnosu na kontekst ili okruženje stvoreno od stane značajnih drugih u interakciji s dispozicijskim aspektima pojedinca (Gano-Overway i sur., 2005). Međutim, suvremenoj teoriji postignuća manjka specifikacija kako i u kojim slučajevima su ciljne orijentacije i percipirana motivacijska klima u interakciji (Duda, 2001). Unatoč tome, Dweck i Leggett (1988) postavili su moderacijsku hipotezu prema kojoj su situacijske varijable u mogućnosti mijenjati ili moderirati efekte dispozicijskih varijabli. Odnosno, ako situacijski znakovi nisu dovoljno jasno odredili dominantni obrazac motivacijske klime u nekom sportskom okruženju, prevladat će ciljne orijentacije pojedinca koje će voditi njihovo ponašanje. Međutim, ako su situacijski znakovi koji determiniraju određeni obrazac motivacijske klime jasni, oni će prevladati nad dispozicijskim karakteristikama, zbog čega se može očekivati da će se više sportaša ponašati slično u situacijama postignuća. Osim moderacijske hipoteze, Pervin (1968) predlaže hipotezu o prilagodbi pojedinca i okoline (eng. *person-environment fit hypothesis*) prema kojoj pojedinci koji su visoko orijentirani prema zadatku i usavršavanju sportskih vještina bolje funkcioniraju u motivacijskoj klimi koja podupire njihove dispozicije, tj. onoj usmjerenoj prema učenju, kao što oni primarno

orijentirani na izvedbu i rezultat bolje funkcioniraju u motivacijskoj klimi usmjerenoj prema izvedbi. Valja spomenuti i kako ciljna orijentacija sportaša može utjecati na selekciju okolinskih znakova i posljedično percepciju sportskog okruženja na određeni način (Trboglav, 2006). Međutim, i dugotrajna izloženost motivacijskoj klimi koja je dominantno orijentirana rezultatu ili učenju može utjecati na ciljne orijentacije pojedinca (Duda, 2001).

Kada su u pitanju aspekti moralnosti kod sportaša, dosadašnja istraživanja uglavnom su se bavila ispitivanjem interakcijskih odnosa ciljnih orijentacija i motivacijske klime kod mladih sportaša s indikatorima sportskoga ponašanja, tzv. *sportspersonship*-om (npr. Stornes i Ommundsen, 2004; Gano-Overway i sur., 2005). Iako istraživanja podupiru pretpostavku da percipirana motivacijska klima može moderirati odnos između ciljeva i kognitivnih, afektivnih i ponašajnih obrazaca, odnos spomenutih varijabli sa suprotnim polom, tj. nesportskim ponašanjem, nije dovoljno istražen, a one malobrojne studije koje su ispitivale interaktivno djelovanje motivacijske klime i ciljnih orijentacija s dopingom (Allen i sur., 2014.) ili antisocijalnim ponašanjem u sportskom kontekstu (Kavussanu, 2006) nisu pronašle značajne interakcijske efekte. Iz tog razloga, u ovom ćemo se istraživanju posvetiti i ispitivanju interakcijskih efekata ciljnih orijentacija i motivacijske klime na percepciju legitimnosti nesportskog ponašanja.

Rodne razlike u percepciji legitimnosti nesportskog ponašanja

Što se tiče moralnog funkcioniranja i moralne atmosfere, brojna istraživanja pronašla su da se muškarci i žene razlikuju u sportskom moralu (npr., Bredemeier, 1985; Bredemeier i Shields, 1986; Duda i sur., 1991; Miller i sur., 2005). Primjerice, Bredemeier (1985) je pronašao da su se muškarci, u odnosu na žene, skloniji upustiti u agresivne, ozljeđujuće činove u sportu. Također, Bredemeier i Shields (1986) su pronašli da srednjoškolske košarkašice pokazuju zrelije moralno rezoniranje od košarkaša kako kod životnih dilema, tako i kod dilema u sportu.

U studiji koja je istraživala problem varanja iz perspektive teorije postignuća, Duda i suradnici (1991) pronašli su kako su košarkaši u odnosu na košarkašice skloniji odobravati niži *sportspersonship* i percipirati agresivno ponašanje legitimnijim ako je pobjeđivanje u pitanju. Slično, Kavussanu i Roberts (2001) su pronašli da fakultetski košarkaši ostvaruju niže rezultate u moralnom funkcioniranju od košarkašica.

Što se tiče legitimnosti namjernog ozljeđivanja, Gardner i Janelle (2002) pronašli su da su muškarci skloniji odobravanju ozljeđivanja i agresivnog ponašanja od žena, kako kod kontaktnih tako i kod ne-kontaktnih sportova. Međutim, Tuckeri Parks (2001) nisu pronašli rodne razlike među fakultetskim sportašima koji se bave kontaktnim sportovima (npr. nogomet) kad je u pitanju legitimnost ozljeđivanja. Iako se generalno muškarci pridržavaju nižih moralnih kognicija i ponašanja od žena, od interesa je dodatno istražiti rodne razlike u moralnim varijablama i njihovih odnosa s motivacijom jer dosad identificirane razlike očito ne omogućuju konačan zaključak.

CILJ, PROBLEM I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Budući da je percipirana legitimnost agresivnog ponašanja značajan prediktor agresivnih reakcija (Bredemeier, 1985), javlja se potreba za utvrđivanjem čimbenika povezanih s procjenom stupnja prihvatljivosti određenog ponašanja. Kako su se dosadašnja istraživanja češće bavila ispitivanjem dispozicijskih i situacijskih karakteristika kao odvojenih konstrukata i njihova zasebnog utjecaja na kognitivne, afektivne i bihevioralne reakcije sportaša, i to timskih sportova s loptom, a malobrojna istraživanja interakcijskih efekata još uvijek nisu dala jasnu sliku o mogućem međudjelovanju dispozicijih i socijalnih faktora na stavove o nesportskom ponašanju, naročito kod borilačkih sportova koji nerijetko moraju dokazivati svoj pozitivan utilitet i kod kojih se malo zna o ovim odnosima, glavni cilj ovog istraživanja je ispitati odnos ciljne orijentacije kao dispozicijskog faktora s jedne strane, percipirane motivacijske klime kao situacijskog faktora s druge strane, te njihovog zajedničkog djelovanja na percepciju legitimnosti nesportskog ponašanja kod mladih sportašica i sportaša, točnije judašica i judaša mlađeg kadetskog i kadetskog uzrasta.

Stoga je naš istraživački problem ispitati doprinos ciljne orijentacije sportaša kao dispozicijske komponente i percepcije motivacijske klime u klubu kao situacijske komponente u objašnjavanju percepcije legitimnosti nesportskog ponašanja, uz testiranje međuzavisnosti djelovanja dispozicijskih i situacijskih varijabli u predviđanju percepcije legitimnosti nesportskog ponašanja, kod judašica i judaša. Sukladno navedenom problemu, a u skladu s predviđanjima teorije postignuća i istraživanjima rodnih razlika, mogu se postaviti sljedeće hipoteze:

H1: Postojat će statistički značajne rodne razlike u percepciji legitimnosti nesportskog ponašanja, odnosno muški sudionici će u većoj mjeri odobravati nesportsko ponašanje od sudionica.

H2: Ciljne orijentacije sportaša kao dispozicijske komponente i percepcija motivacijske klime kao situacijske komponente objasnit će statistički značajan udio varijance kriterija percepcije legitimnosti nesportskog ponašanja.

H3a: Ciljna orijentacija usmjerena prema zadatku i usavršavanju sportskih vještina bit će negativni prediktor tolerancije nesportskog ponašanja.

H3b: Ciljna orijentacija usmjerena prema izvedbi i rezultatu bit će pozitivni prediktor tolerancije nesportskog ponašanja.

H4a: Percepcija motivacijske klime usmjerene ka učenju i razvoju sportskih vještina bit će negativni prediktor tolerancije nesportskog ponašanja.

H4b: Percepcija motivacijske klime usmjerene ka demonstraciji superiorne izvedbe i rezultatu bit će pozitivni prediktor tolerancije nesportskog ponašanja.

H5: Postojat će značajan doprinos interakcije dimenzija ciljne orijentacije (orijentacija prema zadatku/rezultatu) s dimenzijama percipirane motivacijske klime (klima percipirana usmjerenom ka učenju/rezultatu) u objašnjavanju varijance percipirane legitimnosti nesportskog ponašanja.

METODA

Sudionici

U istraživanju su sudjelovali judašice i judaši mlađeg kadetskog i kadetskog uzrasta u dobi od 14 do 17 godina (M = 15.17; SD = 1.07). Ispitivanje je provedeno u osam klubova (u prosjeku po 13 sudionika iz svakog kluba) na prostoru četiri hrvatske županije (Grad Zagreb, Zagrebačka, Zadarska i Splitsko-dalmatinska županija). Ukupni uzorak obuhvatio je 103 judaša ($N_{ženskih}$ = 41, $N_{muških}$ = 62). Sportski staž se kretao u rasponu od 1.17 do 12.67 godina (M = 7.97; SD = 2.44), a staž u trenutnoj grupi od 6 mjeseci do 9 godina (M = 3.27; SD = 1.82). Uzorak se sastojao pretežito od natjecatelja (85.4%), koji su u posljednjih godinu dana pohodili raspon od 1 do 25 natjecanja (M = 11.04; SD = 5.86).

Budući da je jedna od varijabli u ovom istraživanju percipirana motivacijska klima, bilo je potrebno da se judaši međusobno dobro poznaju kao i metode rada i način razmišljanja svoga trenera. Iz tog razloga je kriterij odabira sudionika bio vremenski period od minimalno šest mjeseci treniranja u istoj grupi (odnosno pod vodstvom istog trenera).

Postupak

Istraživanje je provedeno u razdoblju između veljače i srpnja[2] 2020. godine, ciljano uzimajući u obzir da se ne podudara s periodom ključnih natjecanja. Prije provođenja ispitivanja u svakom klubu je telefonskim putem zatražena dozvola direktora ili tajnika kluba, a potom je ispitivanje dogovoreno s pojedinim trenerom. Svako je ispitivanje sportašima bilo unaprijed najavljeno. Prvim odlaskom u klub, sudionicima su bila podijeljena informativna pisma o istraživanju za roditelje/skrbnike (Prilog 1), a drugim dolaskom u klub, sportašima su bili podijeljeni upitnici. Planirano je grupno prikupljanje podataka prije početka treninga metodom papir-olovka u trajanju od oko 15 minuta. Na samom početku sudionicima je usmeno objašnjen cilj i svrha istraživanja te kako je povjerljivost informacija o njihovom identitetu u istraživanju zajamčena, odnosno da ne postoji način da se podaci u upitniku povežu s njihovim imenom ili klubom. Isto tako istraživač je naglasio kako trener neće dobiti uvid u njihove individualne procjene. Sudionicima je istaknuto da nema točnih ili netočnih odgovora te da se iz istraživanja mogu povući u bilo kojem trenutku bez posljedica. Također im je uručen pismeni obrazac pristanka na sudjelovanje u istraživanju skupa s uputom o ispunjavanju upitnika (Prilog 2).

Mjerni instrumenti

U ovom istraživanju korištena su tri mjerna instrumenta:

Upitnik ciljne orijentacije u sportu (Task & Ego Orientation in Sport Questionnaire, TEOSQ; Duda i sur., 1995) nastao je na temelju empirijskih nalaza o ciljnoj orijentaciji u školskom okruženju, a modificiran je kako bi bio primjenjiv u sportskom kontekstu. U ovom istraživanju je korištena adaptirana hrvatska verzija upitnika (Barić, 2004), pri čemu su čestice 4. i 9. prilagođene da odgovaraju populaciji judaša (Prilog 3).

Upitnik se sastoji od 13 čestica koje se grupiraju u dvije subskale koje reprezentiraju dvije teorijski ortogonalne dimenzije: usmjerenost na zadatak i razvoj vještine (eng. *task goal*

[2] Prikupljanje podataka bilo je pauzirano zbog pandemije COVID-19 u periodu od polovice ožujka do polovice lipnja.

orientation) (7 čestica) ili na izvedbu i rezultat (eng. *ego goal orientation*) (6 čestica). Rezultati ovog istraživanja potvrđuju nezavisnost dimenzija (Tablica 3). Zadatak sudionika bio je odgovoriti na 13 pitanja indikativnih za jednu od dimenzija ciljne orijentacije. Primjerice, čestica "Osjećam se najuspješnijim u judu kada sam ja jedini koji može dobro izvesti zadatak i pokazati vještinu" indikativna je za usmjerenost prema izvedbi, dok je čestica "Osjećam se najuspješnijim u judu kada naporno vježbam i trudim se" indikativna je za orijentiranost na zadatak. Odgovori su vrednovani na skali Likertovog tipa s pet uporišnih točaka, gdje 1 predstavlja "uopće se ne slažem", a 5 "potpuno se slažem". Dva skalna rezultata formirana su kao prosječni rezultati jednostavnih linearnih kombinacija čestica koje definiraju pojedinu skalu te se kreće u rasponu od 1 do 5.

Kao jedan od najčešće korištenih mjernih instrumenata u istraživanjima motivacije u sportu i fizičkoj aktivnosti, TEOSQ je podvrgnut brojnim istraživanjima valjanosti i pouzdanosti na različitim uzorcima (ne)sportaša, studenata i učenika, čime su se njegove metrijske karakteristike pokazale zadovoljavajućima (α = .75 – .91) (Duda i sur., 1991; Gernigon i le Bars, 2000; Gano-Overway i sur., 2005). Adaptirana verzija TEOSQ-a za populacije hrvatskih sportaša također se pokazala pouzdanim mjernim instrumentom (α = .72 – .86) (Barić, 2005; Barić i Horga, 2006; Šaban, Anić i Mohorić, 2018). U ovom istraživanju pouzdanost je utvrđena pomoću koeficijenta unutrašnje konzistencije (Cronbach alfa koeficijent), a dobiveni koeficijenti su relativno visokih vrijednosti ($\alpha_{m/ž}$ = .85 / .72 za subskalu ciljna orijentacija na zadatak i razvoj vještina i $\alpha_{m/ž}$ = .80 / .87 za subskalu ciljne orijentacije na rezultat i izvedbu) i potvrđuju zadovoljavajuću pouzdanost ove verzije TEOSQ upitnika.

Upitnik percipirane motivacijske klime u sportu (Percieved Motivational Climate in Sport Questionnaire, PMSCQ; Seifriz i sur., 1992), kojim sportaš procjenjuje stupanj u kojem se u njegovoj ekipi naglašava usmjerenost sportaša prema uspjehu i postizanju rezultata (eng. *preformance motivational climate*) ili prema učenju i usavršavanju vještina (eng. *mastery motivational climate*). U ovom radu korištena je adaptirana hrvatska verzija upitnika (Barić, 2004). Kao i kod Upitnika ciljne orijentacije u sportu, bilo je nužno prilagoditi spomenutu verziju da odgovara uzorku judaša, a čestice 6., 14. i 19. su u potpunosti izmijenjene jer nisu bile primjenjive u kontekstu juda (Prilog 4). Tako je čestica "... zbog pogrešaka u igri, igrači budu zamijenjeni" izmijenjena u "... zbog pogrešaka, judaši se ne vode na natjecanje", čestica "... svatko želi postići najviše koševa" oblikovana je u "... svatko želi ostvariti najviše

pobjeda", a čestica 19 "... većina igrača 'uđe u igru' na utakmici" oblikovana je u "... većina judaša ima jednake prilike ići na natjecanje". U nastojanju da se pronađu ekvivalentne čestice sudjelovala su dva judaša koja imaju više od 15 godina iskustva bavljenja judom, oboje su imali i status sudca, a jedan je aktualni trener i bivši hrvatski reprezentativac u judu.

Upitnik se sastoji od 21 čestice koje se grupiraju u dvije subskale: motivacijsku klimu usmjerenu k učenju i razvoju (9 čestica), npr. "U ovom klubu svatko ulaže maksimalan trud kako bi naučio više i napredovao u judu", i motivacijsku klimu dominantno usmjerenu na izvedbu i rezultat (12 čestica), npr. "U ovom klubu judaši su poticani da nadmaše kolege". Od sudionika se traži da na skali Likertovog tipa s pet uporišnih točaka procijene u kojoj mjeri se slažu s tvrdnjama, od 1 "nimalo se ne slažem" do 5 "potpuno se slažem", a pri procjenjivanu su stalno morali imati na umu da procjenjuju aktualnu situaciju u vlastitom klubu jer je svako pitanje počinjalo s: "U ovom klubu...". Dva skalna rezultata formirana su kao prosječni rezultati jednostavnih linearnih kombinacija čestica koje definiraju pojedinu skalu te se kreće u rasponu od 1 do 5.

Pouzdanost PMSCQ upitnika je uglavnom procjenjivana pomoću Cronbachovog alfa koeficijenta te su dobiveni koeficijenti zadovoljavajući (α = .77 – .92) (Walling, Duda i Chi; 1993; Gano-Overway i sur., 2005; Miller, Roberts i Ommundsen, 2005, i drugi), kao i oni dobiveni primjenom adaptirane verzije upitnika na populaciji hrvatskih sportaša (α = .69 – .83) (Barić, 2004; Šaban i sur., 2018). Procjene sudionika dobivene ovim istraživanjem su rezultirale zadovoljavajućom vrijednosti koeficijenta pouzdanosti subskale motivacijske klime usmjerene prema izvedbi ($\alpha_{m/ž}$ = .78 / .76), dok je pouzdanost subskale motivacijske klime usmjerene ka usavršavanju vještina manje zadovoljavajuća ($\alpha_{m/ž}$ = .68 / .57). Cronbach alfa za uzorak muških sportaša je u tom slučaju prihvatljiva, dok je ta vrijednost za uzorak sportašica granična te bi dosege interpretacije na temelju tih podataka trebalo uzeti s oprezom.

Upitnik percipirane legitimnosti nesportskog ponašanja (PLNP; Greblo i sur., 2011) sastoji se od niza tvrdnji o različitim ponašanjima u sportu kojima se procjenjuje stupanj tolerancije nesportskog ponašanja (Prilog 5). Upitnik sadrži 14 čestica koje pripadaju jednoj od tri subskale: *legitimnost težih prekršaja* (npr. "Fizički obračun u svlačionici nakon što je zbog suigračeve pogreške došlo do poraza"), *legitimnost lakših prekršaja* (npr. "Povlačenje protivnika za dres") i *legitimnost verbalne agresije* (npr. "Vikanje na suigrača kad pogriješi"). Čestice upitnika sadrže opise ponašanja koja pripadaju kategorijama fizičke agresije i varanja (koje se, ovisno o stupnju potencijalne štete, nalaze na subskali *legitimnost lakših prekršaja*,

odnosno na subskali *legitimnost težih prekršaja*) te verbalne agresije (subskala *legitimnost verbalne agresije*). Procjena stupnja prihvatljivosti određenog ponašanja u situaciji važnog/odlučujućeg sportskog natjecanja se daje na skali Likertovog tipa s pet uporišnih točaka, gdje 1 znači "potpuno neprihvatljivo", a 5 "potpuno prihvatljivo". Skalni rezultati formiraju se kao prosječni rezultati jednostavnih linearnih kombinacija čestica koje definiraju pojedinu skalu, dok se ukupni rezultat na skali PLNP-a izračunava kao prosječni rezultati jednostavne linearne kombinacije svih čestica. Viša vrijednost na ukupnom rezultatu, pojedinoj subskali ili čestici, upućuje na viši stupanj tolerancije nesportskoga ponašanja. U ovom istraživanju korišten je samo ukupan prosječni rezultat svih čestica upitnika.

Prijašnja istraživanja ukazuju na pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije u iznosu od .86 za ukupni rezultat na upitniku (Greblo i Čišić, 2013; Greblo i sur., 2011). Vrijednosti Cronbachovih alfi dobivenih ovim istraživanjem za ukupni rezultat su zadovoljavajuće ($\alpha_{m/ž}$ = .89 / .80).

Osim spomenutih upitnika, sudionici istraživanja su ispunili demografski upitnik te odgovorili na nekoliko pitanja o obilježjima njihovog sportskog iskustva (Prilog 6).

REZULTATI

Sljedeće poglavlje dat će pregled rezultata dobivenih ovim istraživanjem, a postavljeni problemi i hipoteze provjeravat će se na odvojenom uzorku judašica i judaša. Osnovne deskriptivne vrijednosti dimenzija ciljne orijentacije i percipirane motivacijske klime te percipirane legitimnosti nesportskog ponašanja prikazane su u Tablici 1 za muške sudionike, odnosno u Tablici 2 za sudionice. Naime, t-testovima za nezavisne uzorke utvrđeno je da se muški i ženski sudionici statistički značajno razlikuju u varijabli ciljne orijentacije prema izvedbi i rezultatu (t = 2.49; df = 99; p = .014; d = .52), pri čemu su mlade judašice manje orijentirane prema izvedbi i rezultatu (M = 2.38; SD = 0.98) od mladih judaša (M = 2.85; SD = 0.87). Vrijednost Cohenovog d ide u prilog srednjoj veličini učinka, tj. umjerenoj razini prekrivanja distribucija rezultata ova dva uzorka. Također je utvrđeno značajno razlikovanje u toleranciji nesportskog ponašanja (t = 3.20; df = 95; p = .002; d = .65), odnosno, judašice postižu niže ukupne prosječne rezultate na Upitniku percipirane legitimnosti nesportskog ponašanja (M = 1.39; SD = 0.34) nego što to postižu judaši (M = 1.73; SD = 0.62), čime smo potvrdili hipotezu *H1*. Veličina *d*-indeksa također ukazuje na srednju veličinu učinka. S

obzirom na utvrđene značajne razlike u jednoj prediktorskoj te u kriterijskoj varijabli, rezultati su prikazani odvojeno za uzorak judašica i uzorak judaša.

Normalitet distribucija rezultata provjeravan je pomoću Kolmogorov-Smirnov testa, čime se pokazalo da su u uzorku mladih judaša sve distribucije odstupale od normalne (p < .05) osim ciljne orijentacije na izvedbu i rezultat (Tablica 1). Uvidom u koeficijente asimetričnosti, zakrivljenost i spljoštenost, utvrđeno je da su odstupanja distribucija rezultata na subskali motivacijske klime usmjerene na izvedbu i skali percipirane legitimnosti nesportskog ponašanja u istom smjeru, odnosno da se radi o pozitivno asimetričnim krivuljama. Stoga su učinjene transformacije bruto rezultata računskom operacijom logaritmiranja. Distribucije ciljne orijentacije na zadatak i motivacijske klime usmjerene na vještine i učenje su bile negativno asimetrične te su kod njih učinjene transformacije bruto rezultata računskom operacijom kubiranja. Navedeni deskriptivni podatci u tablicama su prikazani u originalnim netransformiranim vrijednostima s naznakom transformacije u zagradama.

Tablica 1
Deskriptivna statistika za uzorak muških sudionika

	N	*M*	*SD*	*Min*	*Max*	*Zakr.*	*Splj.*	*K-S*	$p_{K\text{-}S}$
CO zadatak (kub)	61	4.37	0.61	2.43	5.0	-1.26	1.12	0.20	<.001
CO rezultat	62	2.85	0.87	1.00	4.50	-0.14	-0.67	0.08	.20
MK vještine (kub)	61	4.21	0.41	3.00	5.00	-0.60	0.07	0.14	.006
MK izvedba (log)	61	2.39	0.56	1.33	4.33	0.74	1.50	0.12	.026
PLNP (log)	61	1.73	0.62	1.00	4.36	1.80	4.81	0.17	<.001

Legenda: *M* = aritmetička sredina; *SD* = standardna devijacija; *Zakr*. = indikator zakrivljenosti distribucije; *Splj*. = indikator spljoštenosti distribucije; *K-S* = vrijednost Kolmogorov-Smirnov testa; $p_{K\text{-}S}$ = stupanj značajnosti Kolmogorov-Smirnov testa; CO = ciljna orijentacija usmjerena na zadatak; CO rezultat = ciljna orijentacija usmjerena na rezultat; MK vještine = motivacijska klima usmjerena na vještine; MK izvedba = motivacijska klima usmjerena na izvedbu; PLNP = percipirana legitimnost nesportskog ponašanja

U uzorku mladih judašica distribucije varijabli ciljne orijentacije na rezultat te obje motivacijske klime nisu odstupale od normalne krivulje (Tablica 2). Varijabla percipirane legitimnosti nesportskog ponašanja bila je pozitivno asimetrična te je kod nje također učinjena transformacija logaritmiranja, dok je varijabla ciljne orijentacije na zadatak bila negativno asimetrična, zbog čega je učinjena transformacija kubiranja.

Tablica 2
Deskriptivna statistika za uzorak ženskih sudionica

	N	*M*	*SD*	*Min*	*Max*	*Zakr.*	*Splj.*	*K-S*	$p_{K\text{-}S}$
CO zadatak (kub)	41	4.56	0.38	3.57	5.0	-0.83	-0.04	0.20	<.0001
CO rezultat	39	2.38	0.98	1.00	5.00	0.76	0.03	0.11	.20
MK vještine	41	4.15	0.36	3.44	4.78	-0.36	-0.53	0.11	.20
MK izvedba	41	2.24	0.50	1.33	3.25	0.10	-0.81	0.09	.20
PLNP (log)	40	1.39	0.34	1.00	2.43	1.18	1.28	0.16	.013

Legenda: *M* = aritmetička sredina; *SD* = standardna devijacija; *Zakr*. = indikator zakrivljenosti distribucije; *Splj*. = indikator spljoštenosti distribucije; *K-S* = vrijednost Kolmogorov-Smirnov testa; $p_{K\text{-}S}$ = stupanj značajnosti Kolmogorov-Smirnov testa; CO = ciljna orijentacija usmjerena na zadatak; CO rezultat = ciljna orijentacija usmjerena na rezultat; MK vještine = motivacijska klima usmjerena na vještine; MK izvedba = motivacijska klima usmjerena na izvedbu; PLNP = percipirana legitimnost nesportskog ponašanja

Nakon provedenih transformacija, ponovljen je K-S test, provjereni su indikatori zakrivljenosti i spljoštenosti te su distribucije vizualno pregledane. Navedene transformacije dovele su do normalizacije distribucija te su na tako transformiranim varijablama provedene daljnje analize. Jedino je kod varijable ciljne orijentacije na zadatak kod oba uzorka statistička značajnost K-S testa ostala niža od .05, ali je ipak došlo do smanjenja indikatora zakrivljenosti i spljoštenosti te je zadržana u tako transformiranom obliku.

U skladu s dosadašnjim istraživanjima ciljnih orijentacija kod sportaša (Fernández-Río i sur., 2012; Duda i sur., 1991; Gano-Overway i sur., 2005), na razini trenda možemo reći da mlade judašice i judaši ovog uzorka pridaju veliku važnost učenju sportskih vještina i kvalitetnom usvajanju tehničkih i taktičkih rezultata te umjerenu važnost superiornoj individualnoj izvedbi i postizanju rezultata. Pritom je variranje procjena sudinika relativno nisko, posebice na subskali ciljne usmjerenosti prema zadatku. Što se tiče motivacijske klime, rezultati pokazuju da su judašice i judaši procijenili da je motivacijsku klimu koja vlada u njihovom klubu dominantno umjerena ka učenju, napretku i razvoju sportskih vještina, dok su niže procjene dobivene na subskali upitnika koje se odnose na motivacijsku klimu primarno usmjerenu ka demonstraciji superiorne izvedbe i rezultatu, što se također podudara s rezultatima prijašnjih istraživanja (Gano-Overway i sur., 2005; Rascle i sur., 2005; Allen i sur., 2014). Pritom sudionici manje variraju u ocjenjivanju čestica dimenzije motivacijske klime umjerene prema razvoju vještina što je u skladu s podatcima istraživanja D'Arripe-Longueville i Smitha (2006), dobivenih također na uzorku judaša.

Kao što je spomenuto, judašice i judaši se statistički značajno razlikuju u percepciji legitimnosti nesportskog ponašanja. Međutim, prosječni rezultati oba uzorka ukazuju na nisku toleranciju na nesportsko ponašanje. Najviši rezultat sudionici postižu na čestici: "Povlačenje protivnika za dres" ($M_{m/ž}$ = 2.37 / 1.80; $SD_{m/ž}$ = 1.23 / 0.94), vjerojatno zato što su u judu prisutni svakakvi oblici povlačenja za dres i judaši/ce ih ne percipiraju kao nešto što se pretjerano kosi s pravilima igre. Za razliku od toga, judaši najnižu toleranciju pokazuju za čestice: "Potplaćivanjem protivničkih igrača osigurati pobjedu u važnoj utakmici" (*M* = 1.26; *SD* = 0.68) i "Podmićivanje suca" (*M* = 1.32; *SD* = 0.70). Judašice također pokazuju najnižu toleranciju za "Podmićivanje suca", ali i za "Vrijeđanje trenera suparničke momčadi" (za oboje: *M* = 1.08; *SD* = 0.27). Obrazac rezultata muških sudionika na PLNP upitniku podudara se s rezultatima mladih hrvatskih judaša, aktivnih natjecatelja, iz istraživanja Segedija i Sertića (2011).

Inspekcijom matrice interkorelacija uočeno je da se obrazac povezanosti motivacijskih varijabli ponešto razlikuje kod muških i ženskih sudionika (Tablica 3). U skladu s Cohenovom (1992) klasifikacijom veličina učinka, u oba uzorka je prisutna visoka pozitivna povezanost ciljne orijentacije na zadatak i usavršavanje vještina s motivacijskom klimom usmjerenom na učenje i razvoj vještina, te umjerena pozitivna povezanost ciljne orijentacije na izvedbu i rezultat s percepcijom klime usmjerene na demonstraciju superiorne izvedbe i rezultat, koja je nešto snažnija kod judašica nego kod judaša. Takvi obrasci korelacija idu u prilog hipotezi o prilagodbi pojedinca i okoline. Također, kod judašica je opažena i umjerena negativna povezanost motivacijske klime usmjerene na učenje i motivacijske klime usmjerene na rezultat. Odnosno, što su judašice ovog uzorka više percipirale motivacijsku klimu usmjerenom ka učenju, to su u manjoj mjeri percipirale da je klima također usmjerena ka rezultatu.

Što se tiče povezanosti dispozicijskih i situacijskih motivacijskih varijabli s ukupnim rezultatom na Upitniku percipirane legitimnosti nesportskoga ponašanja, na uzorku muških sudionika uočeno je kako ciljna orijentacija prema zadatku i percipirana motivacijska klima usmjerena ka razvoju vještina umjereno negativno koreliraju s percepcijom legitimnosti nesportskoga ponašanja, dok je kod sudionica ta povezanost visoka. Ciljna orijentacija prema rezultatu i percipirana motivacijska klima usmjerene ka demonstraciji superiorne izvedbe umjereno pozitivno koreliraju s odobravanjem nesportskoga ponašanja, ali samo u uzorku judaša. Kod judašica ovog uzorka nisu opaženi ovakvi obrasci povezanosti.

Tablica 3
Korelacijska matrica za uzorak muških sudionika (N_M = 61-62) iznad dijagonale i ženskih sudionica ($N_Ž$ = 39-41) ispod dijagonale

		1.	2.	3.	4.	5.
1.	CO zadatak		.13	.57**	.03	-.29*
2.	CO rezultat	-.09		.05	.28*	.33*
3.	MK vještine	.62**	-.04		-.08	-.29*
4.	MK izvedba	-.31	.41*	-.33*		.38**
5.	PLNP	-.46**	.03	-.58**	.06	

Legenda: * $p < .05$, ** $p < .01$; CO = ciljna orijentacija usmjerena na zadatak; CO rezultat = ciljna orijentacija usmjerena na rezultat; MK vještine = motivacijska klima usmjerena na vještine; MK izvedba = motivacijska klima usmjerena na izvedbu; PLNP = percipirana legitimnost nesportskog ponašanja

Kako bi provjerili mogućnost predviđanja tolerancije nesportskog ponašanja na osnovi ciljnih orijentacija i motivacijske klime te interaktivnog djelovanja dispozicijskih i situacijskih motivacijskih varijabli, provedene su dvije paralelne hijerarhijske regresijske analize (HRA), za muški i ženski uzorak sudionika. Aiken i West (1991) napominju kako je multipla regresijska analiza u većini slučajeva primjerenija od ANOVA-e za naturalističke studije koje uključuju kvantitativne varijable jer omogućuje testiranje očekivanih interakcijskih efekata bez gubitka informacija zbog transformiranja kontinuirane varijable u dihotomiziranu. Budući da imamo prediktore koji su međusobno značajno povezani, tj. postoji multikolinearnost prediktora, prije same provedbe regresijske analize prediktorske varijable (dimenzije ciljnih orijentacija i motivacijske klime) su centrirane, odnosno, od sirovih rezultata oduzeta je njihova aritmetička sredina (odvojeno za svaki uzorak). Naime, kada su prediktori kolinearni, velika je mogućnost da nijedan od njih ne pokaže jedinstveni doprinos objašnjavanju kriterija, čak i kada su zapravo značajni prediktori (Berger, 2003). Nakon centriranja varijabli, formirana su četiri umnoška centriranih prediktora. Izračunate mjere kolinearnosti nakon centriranja su bile ispod dopuštenih granica (VIF<10 i CI<30; Belsley i sur., 1980). Kako bi se utvrdila važnosti pojedinog prediktorskog skupa varijabli u objašnjavanju kriterijske varijable, skupovi varijabli su uključivani u analizu u tri koraka. U prvom koraku uvedene su dimenzije ciljne orijentacije kao dispozicijske varijable, u drugom koraku dimenzije motivacijske klime kao situacijske varijable, a u trećem su uvedene četiri moguće interakcije varijabli ciljne orijentacije s varijablama motivacijske klime ($CO_{zadatak}$ x $MK_{vještina}$, $CO_{zadatak}$ x $MK_{izvedba}$, $CO_{rezultat}$ x $MK_{vještina}$ i $CO_{rezultat}$ x $MK_{izvedba}$). Unatoč tome što ciljna orijentacija na rezultat, kao i motivacijska klima usmjerena na izvedbu, nisu postigle

značajne povezanosti s kriterijskom varijablom u uzorku sudionica, sve četiri planirane prediktorske varijable uvrštene su u daljnju analizu za taj uzorak kako bi analize provedene na uzorku judašica i judaša bile ekvivalentne, a rezultati usporedivi. Rezultati HRA su prikazani u Tablici 4.

Prvi korak hijerarhijske regresijske analize za uzorak muških sudionika postigao je statističku značajnost s objašnjenih 23% varijance percipirane legitimnosti nesportskog ponašanja. Značajnim su se pokazali oba prediktora ciljnih orijentacija u očekivanom smjeru. Uvođenjem dimenzija percipirane motivacijske klime u drugom koraku objašnjeno je statistički značajnih dodatnih 9% varijance kriterijske varijable. Ciljna orijentacija prema zadatku u ovom koraku prestala je biti značajnim prediktorom za razliku od ciljne orijentacije prema rezultatu, a percipirana motivacijska klima usmjerena ka demonstraciji superiorne izvedbe pokazala se pozitivnim prediktorom tolerancije nesportskog ponašanja. Treći korak hijerarhijske analize, u kojem su kao prediktorske varijable uključene interakcije ciljnih orijentacija i motivacijske klime, nije postigao dodatnu inkrementalnu i statistički značajnu prediktivnost u objašnjavanju kriterija povrh varijabli uključenih u prva dva koraka hijerarhijske regresijske analize, iako je faktor ciljne orijentacije zadržao statističku značajnost kroz sva tri koraka analize. Odnosno, osobe koje imaju izraženiju ciljnu usmjerenost prema izvedbi i rezultatu u većoj su mjeri sklone odobravanju nesportskog ponašanja na važnom/odlučujućem natjecanju. Također, interakcija ciljne orijentacije prema zadatku i motivacijske klime usmjerene na vještine pokazala se statistički značajnim prediktorom tolerancije nesportskog ponašanja[3]. Iako posljednji korak analize nije ostvario dodatnu inkrementalnu prediktivnost, cjeloviti prediktivni model hijerarhijske regresijske analize na uzorku muškaraca je statistički značajan i objašnjava ukupno 40% varijance kriterija. Na temelju ovih podataka i odluke o zaustavljanju na drugom koraku analize (više o tome u raspravi), na uzorku judaša su potvrđene hipoteze *H2*, *H3b* i *H4b*.

U uzorku sudionica, prvi blok prediktora objasnio je 20% varijance kriterija, pri čemu se značajnim pokazao prediktor ciljne orijentacije prema zadatku u očekivanom smjeru. U drugom koraku, s objašnjenih dodatnih 16% varijance kriterija, percipirana motivacijska klima ka učenju i razvoju vještina bila je statistički značajni negativni prediktor odobravanja

[3] Budući da ciljna orijentacija prema zadatku kao i motivacijska klima usmjerena na vještine pokazuju negativan trend povezanosti s kriterijem u svim koracima analize, njihov umnožak je rezultirao ponderom s pozitivnim predznakom. Kako bi se izbjegao taj artefakt načina izračuna interakcije, pomnožili smo umnožak spomenutih varijabli s [-1], pri čemu je dobiven negativni predznak njihove interakcije u predikciji tolerancije nesportskog ponašanja, a beta ponder i razina statističke značajnosti su ostali nepromijenjeni.

nesportskog ponašanja, dok je ciljna orijentacija prema zadatku izgubila svoju negativnu prediktivnost. Za razliku od muških judaša, ciljna orijentacija prema rezultatu i motivacijska klima usmjerena na izvedbu nisu se pokazale značajnim prediktorima ni u jednom koraku analize. Ali, kao i kod njih, treći korak nije objasnio statistički značajan dodatni udio varijance kriterijske varijable. Također, niti jedna dispozicijska ni situacijska varijabla, kao ni njihove interakcije, nisu postigle statistički značajnu prediktivnost kriterija. Međutim, ukupan regresijski model za uzorak judašica je statistički značajan s objašnjenih 48% varijance kriterija. Odlukom o zaustavljanju na drugom koraku hijerarhijske regresijske analize, iz navedenog slijedi da su na uzorku judašica potvrđene hipoteze *H2* i *H4a*.

Tablica 4

Rezultati hijerarhijskih regresijskih analiza s dimenzijama ciljne orijentacije i percipirane motivacijske klime kao prediktorima i tolerancijom nesportskog ponašanja kao kriterijskom varijablom

	Tolerancija nesportskog ponašanja (judaši)			Tolerancija nesportskog ponašanja (judašice)		
Nezavisne varijable	β_1	β_2	β_3	β_1	β_2	β_3
Korak 1: samostalni doprinosi						
CO zadatak	-.35**	-.25	-.06	-.45**	-.18	-.14
CO rezultat	.36**	.30*	.26*	-.02	.13	.15
Korak 2: samostalni doprinosi						
MK vještine		-.16	-.20		-.53**	-.43
MK izvedba		.26*	.25		-.25	-.15
Korak 3: interakcije						
CO zadatak x MK vještine			.29*			.11
CO zadatak x MK izvedba			-.12			.21
CO rezultat x MK vještine			-.07			.13
CO rezultat x MK izvedba			.08			-.17
ΔR^2	.23	.09	.08	.20	.16	.12
ΔF	7.83**	3.26*	1.58	4.30*	4.22*	1.67
df	2, 52	2, 50	4, 46	2, 35	2, 33	4, 29
Konačni model:						
R^2		.32	.40		.36	.48
F		5.88**	3.87**		4.66**	3.35**
df		4, 50	8, 46		4, 33	8, 29

Legenda: F = *F*-omjer u regresijskoj analizi; * $p < .05$; ** $p < .01$; R^2 = koeficijent multiple determinacije; df = stupnjevi slobode; CO = ciljna orijentacija usmjerena na zadatak; CO rezultat = ciljna orijentacija usmjerena na rezultat; MK vještine = motivacijska klima usmjerena na vještine; MK izvedba = motivacijska klima usmjerena na izvedbu; PLNP = percipirana legitimnost nesportskog ponašanja

RASPRAVA

Svrha ovog istraživanja bila je ispitati u kakvom su odnosu dispozicijski faktor ciljne orijentacije i situacijski faktor percipirane motivacijske klime s percepcijom legitimnosti

nesportskog ponašanja kod judaša i judašica mlađeg kadetskog i kadetskog dobnog uzrasta, i u konačnici njihovo zajedničko djelovanje na spomenuti kriterij. Planirane statističke analize provedene su na zasebnim uzorcima ovisno o rodu sudionika. Prilikom obrade podataka pronađeno je nekoliko zanimljivih nalaza van samog istraživačkog problema koji će također biti prokomentirani u ovom poglavlju.

Rodne razlike u motivacijskim varijablama i percipiranoj legitimnosti nesportskog ponašanja

Što se tiče rodnih razlika u percepciji postignuća, Gill (1992) tvrdi kako one mogu biti pod utjecajem rodne prirode aktivnosti, jer judo kao borilačka vještina može odražavati maskuline vrijednosti, odnosno podupirati maskuline ciljne orijentacije (npr. više ciljne orijentacije prema rezultatu i niže ciljne orijentacije prema zadatku) ili mogu biti atraktivnije osobama koje posjeduju takve karakteristike, rezultirajući homogenošću ciljnih orijentacija muškaraca i žena. Suprotno, istraživanja na ne-judašima pokazuju kako su sportaši više orijentirani na izvedbu od sportašica, dok su sportašice u većoj mjeri orijentirane na zadatak (npr. Duda i sur., 1991; Miller i sur., 2005). U ovom istraživanju, preliminarnim analizama su potvrđene rodne razlike u ciljnoj orijentaciji prema rezultatu i izvedbi, tj. muški sudionici su u većoj mjeri bili orijentirani prema rezultatu i izvedbi od sudionica. Međutim, rodne razlike u ciljnoj orijentaciji prema zadatku i usavršavanju vještina nisu pronađene, što bi značilo da su sportaši i sportašice ovog uzorka stavljali podjednaku težinu na učenje novih tehnika i usavršavanje već usvojenih vještina. Moguće objašnjenje leži u činjenici da napredovanje u judu također ovisi o rangu pojasa koje osoba stječe kroz uvježbavanje pretpostavljenih tehnika s partnerom. Tako da, ukoliko pojedinac ne usavrši zadane tehnike, ne može prijeći na sljedeći stupanj učenja novih, što podjednako vrijedi i za judašice i judaše.

Razlike judaša i judašica spram percipirane legitimnosti nesportskog ponašanja su očekivane i u skladu s nalazima prijašnjih istraživanja (Silva, 1983; Duda i sur., 1991; Greblo i sur., 2011; Greblo i Čišić, 2013). Odnosno, muški sudionici su u većoj mjeri odobravali nesportsko ponašanje nego što su to činile sudionice što ide u prilog razlikama u socijalizaciji muškaraca i žena koja se tiče poštenja, senzitivnosti na prava drugih i odcjepljivanje ili impersonalizaciju u procesu donošenja odluka (Gilligan, 1977). Prema spomenutoj autorici, moralna ideologija muškaraca generalno je manje sklona poštenju i senzitivnosti, a više odcijepljena i impersonalna te će stoga muškarci spremnije socijalizirati druge muškarce prihvaćanju kršenja pravila kao proračunatog, očekivanog ponašanja u kompetitivnom okruženju organiziranog sporta.

Odnos ciljnih orijentacija s percipiranom motivacijskom klimom

Prema rezultatima provedenog istraživanja, judaši i judašice čija je primarna ciljna orijentacija za postignućem u sportu usmjerena na kvalitetno ovladavanje zadatcima percipiraju da unutar njihovog kluba vlada motivacijska klima koja i ostale članove potiče na ulaganje napora, usavršavanje vještina te suradnju. Nadalje, judaši i judašice s istaknutijom ciljnom orijentacijom na rezultat skloniji su percipirati da je motivacijska klima usmjerena na izvedbu u odnosu na sportaše kod kojih je ta orijentacija manje izražena, tj. doživljavaju ju poticajnijom za nadmetanje, uspoređivanje s drugima i ostvarivanje vrhunskih rezultata. Odnosno, izraženost pojedine individualne ciljne orijentacije prema postignuću u sportu povezana je s percepcijom motivacijske klime. Ovakvi obrasci povezanosti prema kojima sportaši uglavnom procjenjuju motivacijsku klimu kao istovjetnu svojoj osobnoj ciljnoj orijentaciji pronađeni su i u prethodnim istraživanjima (Stornes i Ommundsen, 2004; Standage i sur., 2003; Trboglav, 2006). Je li riječ o prilagodbi pojedinca i okoline, utjecaju dominantne ciljne orijentacije na selekciju okolinskih znakova ili pak o dugotrajnoj izloženosti određenoj motivacijskoj klimi koja utječe na ciljne orijentacije pojedinca? Prilikom određivanja o kakvoj je vrsti utjecaja riječ u obzir bi trebalo uzeti i dob sudionika. Naime, pretpostavlja se da djeca i mladi adolescenti koji još uspostavljaju vlastite teorije o postignuću, mogu biti podložniji utjecaju situacijskih faktora u odnosu na starije adolescente i odrasle (Roberts i Treasure, 1992; prema Roberts i sur., 2007). Budući da se ovaj uzorak velikim dijelom sastoji od mladih adolescenata te prikupljanje podataka nije bilo longitudinalne prirode, pitanje ostaje otvoreno za diskusiju.

Pronađena negativna povezanost dviju vrsta motivacijskih klima samo kod uzorka judašica, konzistentna je s nalazima istraživanja na odbojkašicama (Gano-Owerway, 2005; Šaban i sur., 2018), ali i onima na uzorcima rukometaša (Trboglav, 2006; Stornes i Ommundsen, 2004) i nogometaša (Miller i sur., 2005). To bi značilo da judašice koje smatraju da se unutar njihovog kluba njeguje i potiče učenje, napredovanje i razvoj vještina, u manjoj mjeri doživljavaju okruženje u klubu ujedno usmjerenim na postizanje superiorne izvedbe i rezultata. Zašto se ova povezanost javila samo kod uzorka sudionica nije posve jasno i trebalo bi dodatno istražiti specifičnosti ovog nalaza.

Odnos motivacijskih faktora s percepcijom legitimnosti nesportskog ponašanja

Kako teorija postignuća pretpostavlja da ciljevi postignuća različito utječu na moralne varijable, visoka orijentiranost prema izvedbi i rezultatu, kao i poticanje takve orijentiranosti,

vjerojatnije će rezultirati ponašanjima poput varanja koja služe ostvarivanju ultimativnog cilja – pobjede. Kao što je Nicholls (1989) objasnio, preokupaciju pobjeđivanjem lako može pratiti manjak brige oko pravednosti i poštenja, a kako je pobjeđivanje sve čemu se teži, vrijedno je bilo kakvog ponašanja koje njemu vodi. Suprotno, visoka orijentacija ka usavršavanju vještina i zadatku, te poticanje takve orijentacije, rezultirat će manjom vjerojatnošću varanja, budući da bi to interferiralo sa sportaševim ciljem postizanja najbolje osobne izvedbe. Stoga će takvi sportaši vjerojatnije igrati po pravilima i natjecati se pošteno (Duda i sur., 1991).

Dobiveni rezultati u potpunosti su u skladu s teorijskim postavkama kada sagledamo korelacije na razini uzorka muških judaša. Međutim, kada se osvrnemo na uzorak judašica, neke povezanosti izostaju. Inspekcijom matrice korelacija uviđamo da što su judaši i judašice više orijentirani prema zadatku i usavršavanju sportskih vještina te što više percipiraju da je motivacijska klima usmjerena ka učenju i razvoju vještina, to su manje skloni odobravati nesportsko ponašanje. Obrnuto vrijedi za one judaše, ali ne i judašice, koji su visoko orijentirani prema izvedbi i rezultatu i one koji percipiraju motivacijsku klimu koja vlada u klubu visoko usmjerenom ka demonstraciji superiorne izvedbe i rezultatu.

Mnoga istraživanja su potvrdila teorijski pretpostavljenu vezu dispozicijske orijentacije na izvedbu, kao i percipirane motivacijske klime usmjerene na rezultat sa smanjenim moralnim funkcioniranjem i odobravanjem agresivnog ponašanja (Roberts i sur., 2007). Rezultati ovog istraživanja u skladu su s rezultatima prethodnih istraživanja, ali samo kada je u pitanju muški uzorak. Odnosno, ispostavlja se da ciljna orijentiranost prema izvedbi i percipiranje motivacijske klime usmjerene ka rezultatu nisu povezane s tolerancijom nesportskog ponašanja kod mladih judašica ovog uzorka. Budući da ovakav podatak nije još pronađen u prethodnim studijama, nije posve jasno zašto izostaju povezanosti dispozicijskih i situacijskih varijabli usmjerenih ka izvedbi i rezultatu sa stupnjem odobravanja nesportskog ponašanja kod judašica. Kako je judo sport u kojem je cilj baciti/imobilizirati protivnika, direktna socijalna usporedba je inherentna (d'Arripe-Longueville i Smith, 2006). Moguće je za pretpostaviti da je socijalna usporedba kod judašica salijentnija pa su i kovarijacije ciljne orijentacije na rezultat i motivacijske klime usmjerene ka izvedbi s tolerancijom nesportskog ponašanja ublažene.

Nadalje, iako se glavni obrazac veza između ciljnih orijentacija pojedinca i socio-moralnog funkcioniranja u prethodnim istraživanjima očitovao u odnosu između ciljne orijentacije prema izvedbi i nesportskog ponašanja, dok je ciljna orijentacija na zadatak

primarno vezana uz prosocijalne stavove i ponašanja, neka istraživanja ukazuju i na negativnu, ali slabu, vezu ciljne orijentacije na zadatak s odobravanjem varanja i nesportske igre (npr. Duda i sur., 1991; Ring i Kavussanu 2018). Pronađene umjerene negativne korelacije te vrste ciljne orijentacije i ukupnog rezultata na upitniku percipirane legitimnosti nesportskog ponašanja u uzorku judaša, te umjerene do visoke negativne korelacije spomenutih varijabli u uzorku judašica, korespondiraju sa smjerom povezanosti spomenutih istraživanja. Budući da ciljna orijentacija prema zadatku podrazumijeva da sportaš prosuđuje vlastitu razinu kompetencije s obzirom na samoreferencirajući kriterij i fokusira se na aktivnost kao na cilj sam po sebi, logično je da bi takav pojedinac htio igrati u skladu s pravilima i iskusiti pošteno natjecanje i samim time manje odobravati varanje te različite oblike agresije prema drugim akterima natjecanja

Kao i kod ciljne orijentacije prema zadatku, povezanosti motivacijske klime usmjerene ka učenju i razvoju vještina i nesportskog ponašanja iz prethodnih istraživanja nisu konzistentne. Međutim, dobivene umjerene negativne povezanosti spomenute klime i percipirane legitimnosti nesportskog ponašanja kod muškog te visoke povezanosti spomenutih konstrukata kod ženskog uzorka, idu u prilog onim istraživanjima koja pronalaze kako je njegovanje motivacijske klime usmjerene ka učenju negativno povezano sa samoiskazanim namjerama nesportskog ponašanja i samoprijavljenim nemoralnim ponašanjima "na terenu" (Ommundsen i sur., 2003), kao i s vjerojatnošću da će sportaši biti agresivniji prema protivnicima (Guivernau i Duda, 1998). Naime, kada sportaši percipiraju motivacijski kontekst kao dominantno usmjeren ka učenju i usavršavanju vještina, mogu početi gledati na suparnike kao ko-kreatore iskustva koje omogućava objema stranama da dožive natjecanje kao proces zajedničke težnje ka uspjehu, tj. usavršavanju vještina. Nadalje, u takvoj klimi, sportaši mogu biti poticani da uvaže potrebe svake uključene strane i da brinu o poštenju i pravednosti, a takvo pro-socijalno shvaćanje protivnika može poslužiti kao prevencija upuštanja u neprikladna i nelegitimna ponašanja u kontekstu sporta (Bredemeier, 1985).

Predviđanje tolerancije nesportskog ponašanja na temelju motivacijskih faktora

Iako smo se vodili idejom kako percipirana motivacijska klima može moderirati odnos između ciljeva i kognitivnih, afektivnih i ponašajnih obrazaca u kontekstu sporta, pokazalo se kako uvođenje interakcija ciljnih orijentacija i motivacijske klime u trećem koraku hijerarhijske regresijske analize narušava smislenu interpretaciju modela, tj. njihovim uključivanjem u trećem koraku dolazi do smanjenja prediktivne valjanosti prethodno

uspostavljenih značajnih prediktora, iz čega proizlazi da oni ne objašnjavaju značajan udio jedinstvene varijance kriterijske varijable, a istovremeno niti novouvedene interakcijske varijable ne objašnjavaju značajan udio varijance kriterija; drugim riječima, makar iz bivarijatnih korelacija te iz prva dva koraka hijerarhijske regresije analize konzistentno vidimo važnost motivacijskih varijabli u predikciji tolerancije nesportskog ponašanja, treći korak u potpunosti narušava taj zaključak. Pretpostavljamo kako je ovakav ishod s jedne strane rezultat kolinearnosti motivacijskih varijabli i njihovih interakcija, a s druge strane posljedica (pre)niske statističke snage naših analiza u trećem koraku zbog provođenja dviju paralelnih HRA umjesto inicijalno planirale jedinstvene analize (npr. omjer broja prediktora i broja sudionika na uzorku judaša iznosi 1 : 7.5, a na uzorku judašica 1 : 5).

Zbog navedenih razloga, preporučujemo zaustaviti se na drugom koraku hijerarhijske regresijske analize te interpretirati te rezultate kao vjerodostojnije. Time bi za uzorak muških sudionika ciljna orijentacija na rezultat te motivacijska klima usmjerena na izvedbu ostvarile svoju statistički značajnu pozitivnu prediktivnost, a takav model bi objasnio 32% varijance odobravanja nesportskog ponašanja. Gledajući iz te perspektive, dobiveni nalazi u skladu su s prethodnim istraživanjima koja tvrde da su ciljna orijentacija prema rezultatu i motivacijska klima usmjerena prema izvedbi primarno vezane uz nepoželjna ponašanja u sportu, dok su ciljna orijentacija na zadatak te motivacijska klima usmjerena ka učenju primarno vezane uz prosocijalne stavove i ponašanja u kontekstu sporta (npr. Duda, i sur., 1991; Guiverneau i Duda, 1998; Stephens i Bredemeier, 1996; Stornes i Ommundsen, 2004). Dakle, kada bismo na ciljnu orijentaciju prema izvedbi i motivacijsku klimu usmjerenu ka rezultatu gledali kao na prediktore tolerancije nesportskog ponašanja, očito je da ne samo individualne dispozicije, već i percepcija sportaša da njihov trener stavlja naglasak na rivalitet unutar tima, favoriziranje pojedinaca i kažnjavanje pogrešaka, može potaknuti odobravanje nesportskog ponašanja kod mladih sportaša. Sportaši koji usvoje ciljnu orijentaciju prema izvedbi i percipiraju motivacijsku klimu fokusiranom na nadigravanje drugih, više podržavaju stav "pobjeda pod svaku cijenu" što može popločati put ka percepciji da je nepoštivanje pravila igre opravdano.

Inspekcijom tablice hijerarhijske regresijske analize dobivene za uzorak judašica, također uviđamo određene netipičnosti te zbog već spomenutih razloga, preporučamo zadržati se na drugom koraku analize, iz čega slijedi da je percipirana motivacijska klima usmjerena na vještine jedini značajan, negativan i snažan prediktor tolerancije nesportskog ponašanja kod judašica ovog uzorka. Takav model objasnio je ukupno 36% varijance kriterijske

varijable. Prediktivnost motivacijske klime usmjerene na vještine u skladu je s istraživanjem Guivernau i Dudae (1998) koji su na uzorku nogometašica pronašli kako je takva vrsta motivacijske klime povezana sa smanjenom vjerojatnosti agresije spram protivnika. Naime, svojim postupcima treneri kreiraju motivacijsku klimu koja sportašima pruža informacije na što bi se trebali fokusirati i kako bi trebali definirati uspjeh. Očito je da snažna motivacijska klima koja naglašava samoreferencirajući kriterij uspjeha, učenje i napredak, odnosno aspekte koji su uvelike u kontroli sportaša, smanjuje osjećaj pritiska od strane trenera kod judašica ovog uzorka, čimbenika koji može rezultirati nesportskim ponašanjem.

S obzirom na različite obrasce povezanosti dimenzija ciljnih orijentacija i motivacijske klime s odobravanjem nesportskog ponašanja ovisno o rodu mladih judaša, implikacije vezane uz kreiranje očekivanja, ali i poželjnog ozračja za rast mladih sportaša se također dijelom razlikuju. Podatci dobiveni na uzorku mladih muških sudionika ukazuju na važnost usmjeravanja truda i na socijalnu okolinu i na pojedinca u nastojanju da se oslabi motivacijska klima usmjerena na izvedbu, ali i sportaševa ciljna orijentacija na rezultat kako bi se spriječilo odobravanje neadaptivnih ponašanja u vidu varanja i agresije spram kolega i/ili suparnika u sportskom kontekstu. Kako se modifikacije u ponašanju javljaju zbog imitacije i znanja što je prihvatljivo ponašanje u određenom kontekstu te kao rezultat potrebe da se bude socijalno prihvaćenim (Hassandra i sur., 2007), za trenere bi to značilo izbjegavati prepoznavanje uspjeha samo najboljih pojedinaca, favoriziranje jednih na štetu drugih sportaša te kažnjavanje pogrešaka. Budući da se ciljne orijentacije razvijaju kroz socijalizaciju i interakciju sa značajnim drugima (Ames, 1992; Nicholls, 1989), ublažavanje sportaševe orijentacije ka rezultatu može se javiti dijelom kao rezultat slabljenja motivacijske klime usmjerene na izvedbu u klubu. Međutim, treneri bi također trebali nastojati moderirati *ego* orijentacije pojedinaca raspravom o negativnim posljedicama ovakvih usmjerenja na moralno rasuđivanje.

Kada su u pitanju prediktori tolerancije nesportskog ponašanja kod judašica, intervencije namijenjene ublažavanju ciljnih orijentacija prema rezultatu i motivacijske klime prema izvedbi ne bi imale efekta na percepciju legitimnosti nesportskog ponašanja. Uzimajući u obzir zabrinutost perspektivom "pobjeda pod svaku cijenu" u adolescentskom sportu, uspostavljanje snažne motivacijske klime usmjerene na učenje i usavršavanje može poslužiti kao prevencija nesportske igre kod sportašica. Takvo okruženje dodatno podupire i održava dispozicijsku sklonost ka učenju i usavršavanju, a ako je dovoljno snažno i konzistentno,

vjerojatno može i umanjiti pojavljivanje manje poželjnih motivacijskih odgovora koje prate vjerovanje da je uspjeh posljedica isključivo superiornih sposobnosti.

Zaključno, budući da se judo klubovi na ovim područjima ne dijele na one koji treniraju žene, odnosno muškarce odvojeno, treneri bi se u svome radu s mladim judašima i judašicama trebali prvenstveno usmjeriti na njegovanje klime koja stavlja veći naglasak na proces učenja i usavršavanja vještina, nego li na njegove posljedice, kako bi postigli željene efekte na moralno ponašanje sportaša, budući da ona neposredno djeluje kao zaštitni faktor nesportskog ponašanja kod judašica i posredno stavljajući pritom manji naglasak na motivacijsku klimu usmjerenu na rezultat koja se pokazala prediktivnom za odobravanje nesportskog ponašanja kod judaša.

Nedostatci istraživanja i smjernice za buduća istraživanja

Iako se pretpostavlja da su ciljne orijentacije u interakciji s motivacijskom klimom na način da se pojedinci s visokom orijentacijom na zadatak ili izvedbu ponašaju različito ovisno o tipu motivacijske klime koja prevladava u klubu (Kavussanu, 2006), nedostatak prediktivne važnosti interakcijski efekata u ovom istraživanju kod oba uzorka, ukazuje na kompleksnost odnosa dispozicijskih i situacijskih varijabli s razinom odobravanja nesportskog ponašanja. Moguće je da interakcijski efekti postoje, ali su manje magnitude. Kako je interakcije kontinuiranih varijabli teže detektirati, naročito ako su efekti u populaciji mali (Aiken i West, 1991), ispitivanje interakcijskih efekata koristeći veće uzorke je preporučljivo. Zbog dijeljenja uzorka na dva dijela prema rodu sudionika, veličine uzoraka u ovom istraživanju su odveć male te je statistička snaga zbog skromnog omjera broja sudionika i prediktora relativno mala, što je mogući razlog nepronađenih efekata.

Sljedeće ograničenje odnosi se na reprezentativnost uzorka. Zbog potrebe da roditelji/skrbnici sudionika budu informirani o svrsi i karakteristikama istraživanja, nužno je bilo posjetiti judo klubove i podijeliti informativna pisma za roditelje/skrbnike, te je tako odabirom klubova koji bi mogao zahvatiti veći broj sudionika određene dobi, dobiven prigodni uzorak, što bi trebalo imati na umu prilikom generalizacije dobivenih rezultata.

Treće ograničenje odnosi se na period ispitivanja. Naime, planirano trajanje prikupljanja podataka je bilo unutar dva mjeseca, kada se svi sudionici nalaze u otprilike podjednakoj situaciji što se tiče "bitnih" turnira i priprema za mlađe kadete i kadete. Međutim, zbog epidemije COVID-19 virusa, prikupljanje podataka se moralo pauzirati na određeno

vrijeme zbog čega se otprilike polovica sudionika nije nalazila u podjednakim uvjetima kao ona prije obustavljanja treninga što je moglo utjecati na procjenu situacijskih varijabli.

Četvrti nedostatak tiče se oslanjanja na samoprocjene, kao i smanjene anonimnosti zbog prikupljanja podataka licem-u-lice, prilikom čega postoji vjerojatnost socijalno poželjnog odgovaranja, naročito kada je u pitanju odobravanje varanja i agresije u sportu, ali i prikazivanje trenera u boljem svjetlu, npr. kako ne bi bio podvrgnut osudi zbog nekih postupaka. Zbog navedenih razloga, buduća istraživanja bi se trebala u većoj mjeri okrenuti metodi opažanja i bilježenja stvarnog ponašanja.

Razumijevanje motivacije u kontekstu sporta je vrlo kompleksno pitanje te da bi se stekao bolji uvid u složenost odnosa ciljnih orijentacija i percipirane motivacijske klime s odobravanjem nesportskog ponašanja, bilo bi dobro problemu pristupiti i iz razvojne perspektive, koristeći longitudinalni nacrt istraživanja ili pak transverzalni nacrt s velikim brojem sportaša različitih dobnih skupina. U budućim istraživanjima bi bilo zanimljivo ispitati i kako trenerov rukovodeći stil i njegov stav u terminima ciljnih orijentacija predviđa tendenciju odobravanja varanja i agresivnog ponašanja kod sportaša. Replikacija istraživanja na pripadnicima različitih sportova, i individualnih i timskih, bi također bila korisna, ali i usporedba razlika između rekreativaca i natjecatelja, odnosno amatera i profesionalaca, ne samo s obzirom na ukupni rezultat na upitniku percipirane legitimnosti nesportskog ponašanja, već i za njegove subskale. Budući da su spominjane motivacijske odrednice slabo istraživane na područjima naše države, naredna istraživanja će svakako donijeti dragocjene informacije.

ZAKLJUČAK

Cilj istraživanja bio je ispitati odnos dispozicijskih i situacijskih motivacijskih varijabli s percepcijom legitimnosti nesportskog ponašanja u okviru jedne od dominantnijih teorija motivacije u sportu, teorije postignuća. Istraživanje je provedeno na uzorcima judaša i judašica mlađeg kadetskog i kadetskog uzorka te ukazuje na važnost zasebnog proučavanja odnosa motivacijskih konstrukata s nesportskim ponašanjem ovisno o rodu sportaša.

Kako bismo ostvarili cilj postavili smo jedan istraživački problem i odgovarajuće hipoteze. Razlike u toleranciji nesportskog ponašanja muških i ženskih sudinika su pronađene u smjeru da su judaši u većem stupnju odobravali nesportsko ponašanje od judašica. Nadalje,

ciljne orijentacije sportaša kao i percepcija motivacijske klime objasnile su statistički značajan udio varijance kriterija percipirane legitimnosti nesportskog ponašanja (48% kod uzorka judašica i 40% kod judaša). Zaustavivši se na drugom koraku hijerarhijske regresijske analize zbog vjerodostojnosti rezultata, na uzorku judaša objašnjeno je 32% varijance kriterija, a značajnim prediktorima odobravanja nesportskog ponašanja pokazali su se dispozicijski faktor ciljne orijentacije na rezultat i situacijski faktor motivacijske klime usmjerene na izvedbu. Što je sportaš više orijentiran prema izvedbi i rezultatu te što više percipira klimu u klubu orijentiranom ka demonstraciji superiorne izvedbe i rezultatu, to će u većoj mjeri odobravati nesportsko ponašanje. Što se tiče judašica, u drugom koraku objašnjeno je ukupno 36% varijance kriterija te se motivacijska klima usmjerena ka učenju i razvoju vještina pokazala značajnim prediktorom odobravanja nesportskog ponašanja. Sportašice koje su percipirale da trener u velikoj mjeri stavlja naglasak na potkrepljivanje napretka, ulaganje napora i usavršavanje, u manjoj su mjeri tolerirale nesportsko ponašanje. Interakcije dispozicijskih i situacijskih faktora nisu značajno doprinijele objašnjavanju varijance odobravanja nesportskog ponašanja ni u slučaju judaša ni u slučaju judašica.

LITERATURA

Aiken, L. S. i West, S. G. (1991). *Multiple regression: Testing and interpreting interactions.* Newbury Park, CA: Sage.

Allen, J., Taylor, J., Dimeo, P., Dixon, S. i Robinson, L. (2014). Predicting elite Scottish athletes' attitudes towards doping: examining the contribution of achievement goals and motivational climate. *Journal of Sports Sciences, 33*(9), 899-906.

Ames, C. (1992). Achievement goals, motivational climate, and motivational processes. U G. C. Roberts (Ur.), *Motivation in sport and exercise* (str. 161-176). Champaign, IL: Human Kinetics.

Barić, R. (2004). *Klima v športu.* Neobjavljeni magistarski rad. Ljubljana: Odelek za psihologijo Filozofska fakulteta v Ljubljani.

Barić, R. (2005). Motivacijska klima u sportskoj ekipi: situacijske i dispozicijske determinante. *Društvena istraživanja, 78-79*(4-5), 784-805.

Barić, R. i Horga, S. (2006). Psychometric properties of the croatian version of task and ego orientation in sport questionnaire (CTEOSQ). *Kinesiology, 38*(2), 135-142.

Beck, R. C. (2003). *Motivacija: Teorije i načela.* Jastrebarsko: Naklada Slap.

Belsley, D. A., Kuh, E. i Welsch, R. E. (1980). *Regression diagnostics: identifying influential dana and sources of collinearity*. New York: Wiley.

Berger, D. E. (2003). Using Regression Analysis. U J. S. Wholey, H. P. Hatry i K. E. Newcomer (Ur.), *Handbook of Practical Program Evaluation* (str. 479-505). New York: Joessey Bass.

Boardley, I. D. i Kavussanu, M. (2010). Effects of goal orientation and perceived value of toughness on antisocial behavior in soccer: The mediating role of moral disengagement. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 32*, 176-192.

Boban, F. i Čišić, T. (2013). *Povezanost nekih ponašanja trenera s percepcijom legitimnosti nesportskog ponašanja kod sportaša*. Društvena istraživanja.

Bredemeier, B. J. (1985). Moral reasoning and perceived legitimacy of intentionally injurious sports acts. *Journal of Sport Psychology, 7*, 110-124.

Bredemeier, B. J. i Shields, D. L. (1986). Moral growth among athletes and nonathletes: A comparative analysis. *The Journal of Genetic Psychology*, *147*, 7-18.

Carpenter, P. i Yates, B. (1997). Relationship between achievement goals and the perceived purposes of soccer for semi-professional and amateur players. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 19,* 302-312.

Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological bulletin, 112*(1), 155.

Cox, R. H. (2005). *Psihologija sporta.* Jastrebarsko: Naklada Slap.

D'Arripe-Longueville, F., Pantaleon, N. i Smith, A. L. (2006). Personal and situational predictors of sportspersonship in young athletes. *International journal of sport psychology*, *37*(1), 38-57.

Duda, J. L. (1993). Goals: A social-cognitive approach to the study of achievement motivation in sport. U R. Singer, M. Murphey, i L. K. Tennant (Ur.), *Handbook of research in sport psychology* (str. 421-436). New York: Macmillian.

Duda, J. L. (2001). Achievement goal research in sport: Pushing the boundaries and clarifying some misunderstandings. U G. C. Roberts (Ur.*), Advances in motivation in sport and exercise* (str. 129-182). Leeds: Human Kinetics.

Duda, J. L., Olson, L. K. i Templin, T. J. (1991). The relationship of task and ego orientation to sportsmanship attitudes and the perceived legitimacy of injurious acts. *Research quarterly for exercise and sport, 62*(1), 79-87.

Duda, J. L, Chi, L., Newton, M., Walling, M. D. i Catley, D. (1995). Task and ego orientation and intrinsic motivation in sport. *International Journal of Sport Psychology*, *26*, 40-63.

Dweck, C. S. i Leggett, E. L. (1988). A social cognitive approach to motivation and personality. *Psychological Review, 95*, 265-273.

Evans, J. i Roberts, G. C. (1987). Physical competence and the development of children's peer relations. *Quest, 38,* 23-35.

Fernández-Río, J., Méndez-Giménez, A., Cecchini, J. A. i González de Mesa, C. (2012). Achievement Goals and Social Goals' Influence on Physical Education Students' Fair Play. *Revista de Psicodidáctica, 17*(1),73-91.

Gano-Overway, L. A., Guivernau, M., Magyar, T. M., Waldron, J. J. i Ewing, M. E. (2005). Achievement goal perspectives, perceptions of the motivational climate, and sportspersonship: individual and team effects. *Psychology of Sport and Exercise, 6*(2), 215-232.

Gardner, R. E. i Janelle, C. M. (2002). Legitimacy judgments of perceived aggression and assertion by contact and noncontact sport participants. *International Journal of Sport Psychology, 33,* 290-306.

Gernigon, C. i le Bars, H. (2000). Achievement goals in aïkido and judo: A comparative study among beginner and experienced practitioners. *Journal of Applied Sport Psychology, 12*(2), 168-179.

Gill, D. L. (1992). Gender and sport behavior. U T. S. Horn (Ur.), *Advances in sport psychology* (str. 143-160). Champaign, IL: Human Kinetics.

Gilligan, C. (1977). In a different voice: Women's conceptions of self and morality. *Harvard Education Review, 47,* 481-517.

Greblo, Z. i Čišić, T. (2013). Percepcija legitimnosti nesportskog ponašanja kod studentica i studenata Kineziološkog fakulteta. *Napredak, 154*(1-2), 168-184.

Greblo, Z., Gruić, I., Ohnjec, K., Segedi, I. i Pedišić, Ž. (2011). Konstrukcija upitnika za procjenu percipirane legitimnosti nesportskog ponašanja. *Društvena istraživanja, 20*(113), 771-192.

Guivernau, M. i Duda, J. L. (1998). Integrating concepts of motivation and morality: The contribution of norms regarding aggressive and rule-violating behaviors. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 20,* S13.

Harwood, C., Hardy, L. i Swain, A. (2000). Achievement goals in sport: A critique of conceptual and measurement issues. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 22*(3), 235-255.

Hassandra, M., Bekian, A. i Sakellariou, K. (2007). Physical education teacher's verbal aggression and student's fair play behaviors. *Physical Educator, 64*(2), 94-101.

Kavussanu, M. (2006). Motivational predictors of prosocial and antisocial behaviour in football. *Journal of Sports Sciences, 24*(6), 575-588.

Kavussanu, M. (2014). Moral behavior. U R. C. Eklund, i G. Tenenbaum (Ur.). *Encyclopedia of sport and exercise psychology.* Los Angeles: Sage.

Kavussanu, M. i Roberts, G. C. (2001). Moral functioning in sport: An achievement goal perspective. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 23*, 37-54.

Kavussanu, M., Roberts, G. C. i Ntoumanis, N. (2002). Contextual influences on moral functioning of college basketball players. *The Sport Psychologist, 16*, 347-367.

Kavussanu, M. i Ntoumanis, N. (2003). Participation in sport and moral functioning: Does ego orientation mediate their relationship? *Journal of Sport and Exercise Psychology, 25*, 1-18.

Leo, F. M., Sánchez-Miguel, P. A., Sánchez-Oliva, D., Amado, D. i Garciá-Calvo, T. (2015). Motivational climate created by other significant actors and antisocial behaviors in youth sport. *Kinesiology, 47*, 3-10.

Lochbaum, M., Çetinkalp, Z. K., Graham, K.-A., Wright, T. i Zazo, R. (2016). Task and ego goal orientations in competitive sport: A quantitative review of the literature from 1989 to 2016. *Kinesiology, 48*(1), 3-29.

Miller, B. W., Roberts, G. C. i Ommundsen, Y. (2005). Effect of perceived motivational climate on moral functioning, team moral atmosphere perceptions, and the legitimacy of intentionally injurious acts among competitive youth football players. *Psychology of Sport and Exercise, 6*(4), 461-477.

Nicholls, J. G. (1984). Achievement motivation: Conceptions of ability, subjective experience, task choice, and performance. *Psychological Review, 91*, 328-346.

Nicholls, J. G. (1989). *The competitive ethos and democratic education*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Nicholls, J. G. (1992). The General and the Specific in the Development and Expression of Achievement Motivation. U G. C. Roberts (Ur.), *Motivation in Sport and Exercise*, (str. 31-57). Champaign, IL: Human Kinetics.

Ommundsen, Y., Roberts, G. C., Lemyre, P. N. i Treasure, D. (2003). Perceived motivational climate in male youth soccer: relations to social–moral functioning, sportspersonship and team norm perceptions. *Psychology of Sport and Exercise, 4*(4), 397-413.

Pervin, L. A. (1968). Performance and satisfaction as a function of individual–environment fit. *Psychological Bulletin, 69,* 56-68.

Rascle, O., Coulomb-Cabagno, G. i Delsarte, A. (2005). Perceived Motivational Climate and Observed Aggression as a Function of Competitive Level in Youth Male French Handball. *Journal of Sport Behavior, 28*(1), 51-67.

Reddiford, G. (1998). Cheating and self-deception in sport. U M. J. McNamee i S. J. Parry (Ur.), *Ethics and sport* (str. 225-239). London: E & FN Spon.

Ring, C., i Kavussanu, M. (2018). The impact of achievement goals on cheating in sport. *Psychology of Sport and Exercise, 35,* 98-103.

Roberts, G. C. (Ur.). (1992). *Motivation in sport and exercise.* Champaign, IL:Human Kinetics.

Roberts, G. C. i Ommundsen, Y. (1996). Goal orientations and cognitive and affective correlates among team athletes. *Scandinavian Journal of Sports Medicine, 6,* 46–56.

Roberts, G. C., Treasure, D. i Conroy, D. E. (2007). Understanding the Dynamics of Motivation in Sport and physical Activity: An Achievement Goal Interpretation. U G. Tenenbaum, i R. Eklund (Ur.*), Handbook of Sport Psychology* (str. 3-30). Hoboken, NJ: Wiley.

Segedi, I. i Sertić, H. (2011). *Assessment of perceived legitimacy of unsportsmanlike behaviour in men judokas*. The 7th International Judo Research Symposium. Paris, France. 22. August.

Seifriz, J. J., Duda, J. L. i Chi, L. (1992). The Relationship of Perceived Motivational Climate to Intrinsic Motivation and Beliefs About Sucess in Basketball. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 14*, 375-391.

Sheldon, J. P. i Aimer, C. M. (2001). The role aggression plays in successful and unsuccessful ice hockey behaviours. *Research Quarterly for Exercise and Sport, 72,* 304-309.

Shields, D. i Bredemeier, B. J. L. (1995*). Character development and physical activity.* Champaign, IL: Human Kinetics.

Silva, J. M. (1983). The Perceived Legitimacy of Rule Violating Behavior in Sport. *Journal of Sport Psychology, 5*(4), 438-448.

Sinclair, C. (2001). *Dispositional goal orientations, perceptions of the motivational climate and intrinsic motivation in secondary physical education: an interactionist approach*. (Doctoral dissertation), University of New Mexico: Albuquerque.

Standage, M., Duda, J. i Ntoumanis, N. (2003). Predicting motivational regulations in physical education: the interplay between dispositional goal orientations, motivational climate and perceived competence. *Journal of Sports Sciences, 21*(8), 631–647.

Stephens, D. E. i Bredemeier, B. J. L. (1996). Moral atmosphere and judgments about aggression in girls' soccer: Relationships among moral and motivational variables. *Journal of Sport & Exercise Psychology, 18,* 158-173.

Stornes, T. i Ommundsen, Y. (2004). Achievement goals, motivational climate and sportspersonship: a study of young handball players. *Scandinavian Journal of Educational Research, 48*(2), 205-221.

Šaban, I., Anić, P. i Mohorić T. (2018). Odnos individualne ciljne orijentacije i percepcije motivacijske klime unutar odbojkaške ekipe. *Hrvatski športskomedicinski vjesnik, 33(*1), 34-39.

Tenenbaum, G., Stewart, E., Singer, R. N. i Duda, J. (1997). Aggression and Violence in Sport: An ISSP Position Stand. *The Sport Psychologist, 11*(1), 1-7.

Trboglav, M. (2006). *Ciljna orijentacija i motivacijska klima – prediktori intrinzične motivacije u sportu*. Diplomski rad, Filozofski fakultet, Zagreb.

Tucker, L. W. i Parks, J. B. (2001). Effects of gender and sport type on intercollegiate athletes' perceptions of the legitimacyof aggressive behaviors in sport. *Sociology of Sport Journal, 18,* 403-413.

Urdan, T. C. (1997). Achievement goal theory: Past results, future directions. U M. L. Maehr i P. R. Pintrich (Ur.), *Advances in motivation and achievement* (str. 99-141). Greenwich, CT: JAI Press.

Vallerand, R.J. i Losier, G. F. (1994). Self-determined motivation and sportsmanship orientations: an assessment of their temporal relationship. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, *16*, 229-245.

Walling, M. D., Duda, J. L. i Chi, L. (1993). The Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire: Construct and Predictive Validity. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, *15*(2), 172-183.

PRILOZI

Prilog 1 – Informativno pismo za roditelje/skrbnike

Informativno pismo za roditelje/skrbnike

Poštovani,

željeli bismo da Vaše dijete/štićenik bude uključeno u istraživanje pod nazivom *Odnos motivacijske klime i ciljnih orijentacija s percepcijom legitimnosti nesportskog ponašanja kod judaša*. Istraživanje će se provesti u više judo klubova na području Republike Hrvatske s ciljem prikupljanja što reprezentativnijeg uzorka mladih judaša, a u svrhu izrade diplomskog rada studentice Dore Knežević na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pod mentorstvom doc. dr. sc. Tene Vukasović Hlupić. Molimo Vas da pažljivo pročitajte ovo pismo o sudjelovanju u istraživanju u kojem se objašnjava zašto se ispitivanje provodi i koje su njegove karakteristike.

Cilj istraživanja je utvrđivanje odnosa između različitih motivacijskih aspekata kod sportaša i razine tolerancije na nesportsko ponašanje. Ciljna skupina su judašice i judaši dobne kategorije mlađih kadeta i kadeta (14-17 godina). Prikupljanje podataka održat će se u prostorijama judo klubova u jednom terminu putem upitnika, a sveukupno vrijeme ispunjavanja ne bi trebalo trajati više od 15 minuta.

Razina stresa i/ili neugode u ovom istraživanju nije veća od one koju bi Vaše dijete/štićenik doživjelo u uobičajenim svakodnevnim situacijama.

Postupak prikupljanja podataka je u potpunosti anoniman te se od Vašeg djeteta/štićenika nigdje neće tražiti podatak o imenu, prezimenu ili klubu. Podaci dobiveni ovim istraživanjem bit će korišteni isključivo u znanstveno-istraživačke svrhe te će biti analizirani na grupnoj razini, što znači da ni na koji način neće biti moguće povezati odgovore s pojedinim sudionicima ili klubovima. Sudjelovanje Vašeg djeteta/štićenika u ovom ispitivanju je dobrovoljno i može se u bilo kojem trenutku povući iz istraživanja bez ikakvih sankcija.

Vaše dijete/štićenik neće imati izravnu psihološku korist od sudjelovanja u istraživanju, ali to iskustvo može doprinijeti razumijevanju odnosa između motivacije i sportskih vrijednosti te posredno pomoći u formiranju očekivanja i oblikovanju željenog ozračja u klubu.

U slučaju da trebate bilo kakve dodatne informacije, molimo Vas da se obratite autorici istraživanja putem e-maila (dknezevic@ffzg.hr). Ako ćete imati pritužbe na sam postupak prikupljanja podataka, možete direktno kontaktirati Etičko povjerenstvo Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu putem e-maila (etikapsi@ffzg.hr).

Prilog 2 – Suglasnost za sudionike

Pristanak na sudjelovanje u istraživanju

Odnos motivacijske klime i ciljnih orijentacija s percepcijom legitimnosti nesportskog ponašanja kod judaša

Poštovani sudionici,

molimo vas da sudjelujete u istraživanju koje se provodi u svrhu izrade diplomskog rada na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a provodi ga studentica Dora Knežević pod mentorstvom doc. dr. sc. Tene Vukasović Hlupić. Cilj ovog istraživanja je ispitati u kakvom su odnosu neki aspekti motivacije kod sportaša sa stupnjem prihvatljivosti nesportskog ponašanja.

Upitnik je u potpunosti anoniman te će vaši odgovori biti korišteni isključivo u znanstveno-istraživačke svrhe. Podaci dobiveni ovim istraživanjem će biti analizirani na grupnoj razini i ni na koji način ne mogu se povezati s vama. Stoga vas molimo da na pitanja odgovarate iskreno. Sudjelovanje u istraživanju u potpunosti je dobrovoljno te možete odustati od sudjelovanja u bilo kojem trenutku.

Molimo vas da prije odgovaranja na pitanja pažljivo pročitate uputu koja će se nalaziti na vrhu stranice. U ovim pitanjima nema točnih i netočnih odgovora te vas zato molimo za iskrenost prilikom ispunjavanja upitnika. Ispunjavanje upitnika trajat će oko 10 minuta.

Razina stresa i/ili neugode u ovom istraživanju nije veća od one koju doživljavate u uobičajenim svakodnevnim situacijama.

Ukoliko imate bilo kakvih pitanja ili komentara slobodno se obratite dežurnoj osobi za podjelu upitnika ili se javite na e-mail: dknezevic@ffzg.hr. Ako imate pritužbe na sam

postupak prikupljanja podataka, možete direktno kontaktirati Etičko povjerenstvo Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu putem e-maila (etikapsi@ffzg.hr).

Unaprijed puno hvala na odvojenom vremenu i trudu!

Daljnjim sudjelovanjem u ovom istraživanju potvrđujete kako ste razumjeli uputu te dajete svoj informirani pristanak na sudjelovanje u istraživanju.

Prilog 3 – Upitnik ciljne orijentacije u sportu

Pred tobom se nalazi niz pitanja na koja te molimo da iskreno odgovoriš. Ne postoje točni i netočni odgovori, već nas zanima u kojoj mjeri se ti sa svakom tvrdnjom slažeš.

Kada se osjećaš najuspješnijim u sportu? Drugim riječima, kada osjećaš da je judo prava stvar za tebe? Kada se zbog vježbanja i treninga osjećaš dobro?

Osjećam se najuspješnijim u judu kada...

	Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Nisam siguran	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem
1. *...sam ja jedini koji može dobro izvesti zadatak i pokazati vještinu*					
2. *...učim nove vještine i to me tjera da još više vježbam*					
3. *...mogu vježbati bolje od mojih prijatelja/kolega*					
4. *...ostali ne mogu dobro izvoditi judaške zadatke kao ja*					
5. *...trenirajući učim mnoge zabavne stvari*					
6. *...ostali zabrljaju, a ja ne*					
7. *...učim nove vještine ulažući mnogo truda i napora*					
8. *...naporno vježbam i trudim se*					
9. *...ja postižem najbolje rezultate*					

10. *...me nešto što naučim tjera da želim još više vježbati*					
11. *...sam ja najbolji*					
12. *...se osjećam dobro zbog vještina koje učim*					
13. *...dajem sve od sebe*					

Prilog 4 – Upitnik percipirane motivacijske klime u sportu

Pred tobom se nalazi niz pitanja na koja te molimo da iskreno odgovoriš. Ne postoje točni i netočni odgovori, već nas zanima u kojoj mjeri se ti sa svakom tvrdnjom slažeš.

U ovom klubu ...

	Nimalo se ne slažem	Ne slažem se	Možda	Slažem se	Potpuno se slažem
1. *...judaši se osjećaju dobro kada su bolji od svojih kolega*					
2. *...trud se nagrađuje*					
3. *...pogreške se kažnjavaju*					
4. *...trener daje sve od sebe kako bi judaši savladali one vještine u kojima su slabiji*					
5. *...cilj je unaprijediti svačiju izvedbu*					
6. *...zbog pogrešaka, judaši se ne vode na natjecanje*					
7. *...nadigrati kolege je izuzetno važno*					
8. *...trener poklanja najviše pažnje „zvijezdama“*					
9. *...biti bolji od ostalih vrlo je važno*					
10. *...svatko ulaže maksimalan trud kako bi naučio više i napredovao u judu*					
11. *...trener neke judaše voli više od drugih*					
12. *...judaši su poticani*					

da nadmaše kolege					
13. *...judaši su poticani da usavršavaju svoje slabije strane*					
14. *...svatko želi ostvariti najviše pobjeda*					
15. *...svatko osjeća da je njegova uloga u klubu važna*					
16. *...trener želi da iskušavamo nove vještine*					
17. *...judaši se vole boriti protiv ravnopravnih protivnika*					
18. *...trener primjećuje samo najbolje judaše*					
19. *...većina judaša ima jednake prilike ići na natjecanje*					
20. *...judaši se boje da ne pogriješe*					
21. *...samo neki judaši mogu biti „zvijezde“*					

Prilog 5 – Upitnik percipirane legitimnosti nesportskog ponašanja

Upitnik koji se nalazi pred tobom sadrži niz tvrdnji o različitim ponašanjima u sportu. Molimo te da za svaku tvrdnju na ljestvici od 1 do 5 procijeniš u kojoj je mjeri, prema tvojem mišljenju, opisano ponašanje prihvatljivo ili neprihvatljivo ako je vezano uz VAŽNO/ODLUČUJUĆE NATJECANJE, pri čemu je:

1 – potpuno neprihvatljivo
2 – uglavnom neprihvatljivo
3 – nisam siguran
4 – uglavnom prihvatljivo
5 – potpuno prihvatljivo

Nemoj previše razmišljati o sadržaju svake tvrdnje, već zaokruži odgovor koji prvi procijeniš odgovarajućim! Za svaku tvrdnju zaokruži samo jedan od ponuđenih odgovora!

1. Otkrivanje taktike vlastite momčadi protivniku zbog osobnih interesa (npr. zarada) 1 2 3 4 5
2. Vikanje na suigrača kad pogriješi 1 2 3 4 5
3. Trenerovo verbalno ponižavanje igrača za vrijeme utakmice 1 2 3 4 5

4. Lažno optuživanje protivnika za prekršaj 1 2 3 4 5
5. Guranje protivničkog igrača u skoku 1 2 3 4 5
6. Laganje je li loptica udarila u aut 1 2 3 4 5
7. Povlačenje protivnika za dres 1 2 3 4 5
8. Potplaćivanjem protivničkih igrača osigurati pobjedu u važnoj utakmici 1 2 3 4 5
9. Provociranje igrača na protivničkoj klupi uvredljivim komentarima 1 2 3 4 5
10. Vrijeđanje trenera suparničke momčadi 1 2 3 4 5
11. Nepriznavanje krivnje nakon počinjenoga prekršaja 1 2 3 4 5
12. Fizički obračun u svlačionici nakon što je zbog suigračeve pogreške došlo do poraza 1 2 3 4 5
13. Glasno omalovažavanje stručnosti vlastita trenera za vrijeme loše utakmice 1 2 3 4 5
14. Podmićivanje suca 1 2 3 4 5

Prilog 6 – Demografski upitnik

1. Spol (zaokruži): M Ž
2. Dob (u godinama): _____
3. Koliko dugo se baviš judom? (npr. 3 godine i 6 mjeseci) _____
4. Koliko dugo treniraš u ovom judo klubu? _____
5. Koliko dugo treniraš u ovoj grupi? _____
6. Ja sam (zaokruži):
    a) rekreativac/ka
    b) natjecatelj/ica
7. Ako si na prethodno pitanje odgovorio/la s "natjecatelj/ica", na koliko si natjecanja išao/la u posljednjih godinu dana? _____

(alternativno: Ako si na prethodno pitanje odgovorio/la s "natjecatelj/ica", na koliko si natjecanja išao/la u posljednjih godinu dana prije nastupa epidemije COVID-19 virusa (3.2019. – 3.2020.)? _____)